ئەو شەڕەی دەستی پێکردوە … سمکۆ عەبدولکەریم

ئەو شەڕەی دەستی پێکردوە
ئەمریکا بەدوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا دەگەڕێت، بۆ ڕقیان لێمانە؟....

رووداوەکەی 11 سپتێمبر سەرەتای دەرکەوتنەوەی ئەو مەترسییە بوو، کە ئەمریکای لەوە بە ئاگا هێنایەوە، کە ئەو رقەی کۆمەڵگای ئیسلامی لە بەرامبەر ئەواندا هەیانە ڕۆژ بەڕۆژ ئەستورتر دەبێت، بەشێوەیەك دوای ئەم ڕووداوە، ئەمجارەیان ئەمریکا زۆر بەجدی تر ویستی بە دوای وەڵامی ئەو پرسیارەدا بگەڕێت کە ئەو ڕقەی ئەوان لە کوێوە سەرچاوەی گرتوە، ئەوان بۆ هێندە ڕقیان لێ دەبنەوە؟
دوای ئەو قسەیەی (دوژمنەکانمان رقیان لە ئازادیمانە) جۆرج بوش گەڕایەوە سەر ئەو پرسیارەی “بۆچی رقییان لێمانە؟”.

ساڵی 1963 (ئەیزنهاور) سی و چوارەمین سەرۆکی ئەمریکا لە گفتوگۆیەکیدا لە گەڵ گرووپەکەیدا هەڵمەتی رق لێبوونەوەی ئەمریکای لە جیهانی عەرەبیدا بەوە لێکداوەتەوە، کە “ئەم رقە لەلایەن حکومەتەکانەوە نییە، بەڵکو لە لایەن هاوڵاتیانەوەیە”. واتە لە لایەن کومەڵگای ئیسلامی و عەربییەوە سەرچاوەی گرتوە.

ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکاش، هۆکارە سەرەکییەکانی ئەو رقەی بۆ ئەوە گەڕاندۆتەوە، کە ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا پشتیوانی حکومەتە گەندەڵ و سەرکوتکەرەکان دەکات و لە گەڵ پێشکەوتنی سیاسی و ئابوری وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامیدا نییە” ئەمەش بە هۆی ئەو ویستەی ئەمریکا لە ناوچەکەدا هەیەتی بۆ دەست بەسەرداگرتنی سەرچاوەکانی نەوت” دوای 11 سپتێمبەریش لە ئەنجامی راپرسییەکدا دەرکەوتووە، کە ئەم هۆکارانە هەر لە ئارادا ماون، بۆیە ئەو ڕقانەش هەم ماون، هەم ئەستورتر بوونە.

هەموو ئەوەی ئێستا روودەدات، ئەوەشی لەماوەی رابردوودا لەچەند وڵاتێکی عەرەبیدا روویدا، کە بەرووخاندنی رژێمەکانیان کۆتایی هات، لەو خاڵەو رووداوە گرنگەوە سەرچاوەی گرتووە کە پێدەڵێن «11-ی سێپتێمبەر»

11-ی سێپتێمبەر تێگەیشتنی ئەمریکاو ئەوروپای لەبەرامبەر خۆرهەڵات بەگشتیو خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بەتایبەتی بەتەواوی گۆڕی، ئەمە جگە لەوەی زۆربەی ڕۆشنفکرو سیاسییە مرۆڤدۆستەکانی خۆرئاواش، کە ئەو تێگەیشتنەیان نەبوو، یان نەیاندەویست باوەڕ بەو راستییە بێنن کە نابێت، هێندە بەسۆزو دڵ گەرم بن لەبەرامبەر خۆرهەڵاتییەکاندا، دەبینین دوای ئەم رووداوە پەیتا پەیتا دەیانەوێ هەرچۆنێك بێت پێ لەجەرگی خۆیان بنێن و پێچەوانەی ئەو بیروباوەڕە دوورودرێژەی ساڵانێکە لەسەری پەروەردەکراون بەقسەو بەنوسین دەریببڕن، تا ئاستی ئەوەی بەکردەوەش هاوشێوەی توندڕەوێکی خۆرهەڵاتی پەنا بەرنە بەر کوشتنی مرۆڤ و سەرەنجام دەستیان بەخوێن سورکەن، کە رەنگە لە ڕابردوودا هەرگیز باوەڕیان پێی نەبووبێ، یان رۆژێك لەرۆژان خۆرئاواییەك بەخەیاڵیدا نەهاتبێت، لەو رووەوە لاسایی خۆرهەڵاتییەك بکاتەوە، هەروەك ئەو کوشتارەی «ئەندرس بەرنگ بریفیك» کە هاوڵاتییەکی مەسیحی نەرویجی بوو لەساڵی «2011» لەئۆسلۆ ئەنجامیدا، وەك گەیاندنی پەیامێکی توڕەیانەی خۆرئاواییەك لەبەرامبەر تەوژمی توندڕەویانەی ئیسلامییەکان.

ئەوان ویستیان دوای ئەو پەیامەی «قەشە ئۆگستین» بکەون کە لەکتێبی شاری خودا دا دەڵێت: (بۆ مرۆڤی مەسیحی واچاکترە ئازار بچێژێت نەك ئازار بەکەسانی تر بگەیەنێت). بەڵام خەریك بوو توندو تیژییەکان ئەوانیش لەو پەیامەی ئۆگستین هەڵگەڕێنێتەوە.
من نازانم ئێمەی خۆرهەڵاتی بۆچی ئەو تێگەیشتنەی ئەوان بەترسنۆکیو بێ توانایی لەخۆڕانەدیتنیان لەقەڵەم دەدەینو پێمان وایە خۆرئاواییەکان هێندە مەستی ژیانی دونیایی بوونە، بەهەر شێوەیەك بێت دیانەوێ دەست بەو ژیانەیانەوە بگرن، بۆ ئەوەی بیانەوێ لەوە تێبگەن کە رەشەبای خۆرهەڵات هێندە بەتەوژمە، ئەوان بەم ئەقڵییەتەوە ناتوانن خۆیان بگرن، تەوژمێك کە لەسەر بیروباوەڕێکی قایمو توندو دوژمنکارانە بونیادنراوە.
ئەو بونیادەی سەید قوتب بەدرێژایی مێژووی نوێ لەمێشکی هەر تاکێکی شوێنکەوتوە ئیسلامییە گەنجەکانی خۆرهەڵاتدا چاندویەتی رۆژانەش گەنجە تازە پێگەیشتوەکانی پێ جۆش دەدرێتەوە، هەروەك «تاریق ئەلبشری» لەوتاریکیدا بەناوی «سید قگب قراه تاریخیه»دا دەڵێت: (تایبەتمەندی هزری سەید قوتب لەوەدایە کە کاریگەری زۆری لەسەر مێژووی هزرو بزاوتی ئیسلامی سیاسی پاش خۆی هەیە، هیچ بزاوتیکی جیهادیو رادیکالی ئیسلامی لەدنیادا نییە، میراتی فیکری سەید سەرچاوەو مەرجەعی نەبێت).

«سەید قوتب» بەشێوەیەك كاری لەسەر دروستكردنی بیری سڕینەوەی خۆرئاوا كردوە، ئاسان نییە بۆ ئەوان، بتوانن ئاوا بەئاسانی، بەئەقلییەتی مۆدێرنەو، بیرو فكری فەلسەفییەوە رووبەڕوی خۆرهەڵاتو بیروبۆچوونەكانی سەید قوتب ببنەوە كە دەڵێت: (موسڵمانان، باكار بۆ ئەوە بكەن، رقو بوغزو رۆحی تۆلەسەندنەوە لەناخی ملیۆنان خەڵكو خوای خۆماندا بچێنن، با هەر لەمنداڵییەوە فێریان بكەین، كە پیاوی سپی دوژمنی مرۆڤایەتییە، پێویستە كە هەلێكمان بۆ رەخسا، ئەو بوونەوەرانە تارومارکەین، با دڵنیاش بین لەوەی كە كۆلۆنیالیزمی ئەوروپایی سەروەختێك دەبینێ ئێمە ئەم تۆوی رقو بوغزو توڵەییو تۆڵەسەندنەوە لەناخی نەوەكانماندا دەچێنین ترس دای دەگرێتو پەلوپۆی دەشكێ).

هەر ئەو تێگەیشتنو بیركردنەوانەی خۆرهەڵاتییەكانیشە وایكردوە خۆرئاواییەكانیش سەبر سەبر، بێنە سەر ئەو بیروباوەڕەی كە ناكرێت ئەوانیش هێندە دەستو پێ سپیانە بەدیار هەموو ئەو شتانەی روودەن دابنیشنو هەر سەیر بكەنو هیچ نەكەن، بۆیە دەبینین لەبەرامبەر بیروبۆچوونەكانی كەسێكی وەك «قەشە ئۆگستین»داو لەسەدەی بیستو یەكدا كەسێكی وەك »گزافێ دی سی» دێت و لەناوجەرگەی خۆرئاوادا روودەكاتە خەڵكو خوای هەمان شوێنو دەڵێت: (بۆ خۆرئاواییەكان واچاكترە دوو دەستی رەشو چەپەڵیان هەبێت نەك بۆ دەستو دەستەوەستان بن).

هەموو ئەو تێگەیشتنانە بەرهەمی دوای 11-ی سێپتێمبەرن، دوای ئەم ڕوداوە ئەم دوو تێگەیشتنەی خۆرئاواو خۆرهەڵات دەكەونە بەرامبەر یەكو گرەوەكە لەسەر ئەوە دەبێت ئایا هەردولا وەك یەك بكەنو وەك یەك بیر بكەنەوەو وەك یەك رووبەڕوی یەكتر ببنەوە، وەك جۆرێك لەرۆشنبیرانی خۆرئاوا پێی گەیشتنو هەندێكیشیان پێشتر تێگەیشتبوون، وەك چۆن (ژاك دێریدا) لەمەڕاسیمی وەرگرتنی خەڵاتی «ئۆدۆرنۆ»دا دەڵێت:(من باوەڕم بەزەرورەتی بەكارهێنانی توندوتیژی هەیە لەپێناو بەرقەراركردنی عەدالەتدا).

دواتریش »تونی بلێر» سەرۆك وەزیرانی پێشوی بەریتانیا-ش لەبەرامبەر تەقینەوەكانی ساڵی 2005 لەندەن-دا وتی: (چاكتر وایە ناهەقی بەرامبەر بەمافو ئازادییەكان بكەیت، نەك رێگە بدەیت لەشەقامەكاندا خەڵك بكوژرێت).

مەترسو دڵەخورپەی هاوڵاتیانی خۆرئاوا لەدوای 11-ی سێپتێمبەر گەیشتە ئاستێك كە پێم وانییە سەركردەكانی ئەمریكاو خۆرئاوا توانیبێتیان بەهەمان خەیاڵو بیرو فیكری بەر لە «11-ی سێپتێمبەر»

لێیدا بنیشن.
«ئۆریانا ڤالاچێ» کە بەیەکێ لەنوسەورو ڕۆژنامەنووسی ناوداری دونیا دادەنرێ لەژیانیدا شاهیدی زۆر لەو ڕووداوانە بووە کە بیرکردنەوەی ئەویان بەو ئاراستەیەدا بردوە، هەمیشە بەگومانو دیدێکی جیاواز لەخەڵکانی تر بڕوانێتە پێکەوەژیانی خۆرئاواو خۆرهەڵات، هیچ کاتێکیش ئەو مەترسیانەی خۆی نەشاردۆتەوە، لەکتێبەکەیدا بەناوی (الغچب و الکبریا)دا، دەڵێ: (درەنگ یازوو خۆرئاوا دەبێتە کۆڵۆنیەکی ئیسلامی) لەبەرامبەر پرسی ئیسلامیشدا دەڵێ: (هەر کۆمەڵگەیەك زۆرکراوەو دیموکراسی بێت تیرۆر زیاتر زەفەری پێ دەبات) ڕەخنەش لەخۆرئاوا دەگرێتو دەڵێ: (خۆرئاوا نە وەك پێویست شین بۆ قوربانیانی دەکات، نە وەك پێویستیش دەزانێت رق لەدوژمنەکانی هەڵگرێتو بیان بوغزێنێت).
ئەوەش ئەو قسەیەیە کە دوای «11-ی سێپتێمبەر» بوو بەقسەی خۆرئاواییەکان (دوژمنەکانمان قینیان بەرامبەر بەئازادیمان هەیە) یان ئەو پرسیارەی «بۆش»ی سەرۆکی ئەمریکا کردی، ئەگەرچی یەکەم کەسیش نەبوو بپرسێت (بۆچی رقیان لێمانە؟).

ئەو رقەی «دوایت دیڤید ئەیزنهاور» پیاوی سیاسەتو سەرکردەی سەربازیو «34»م سەرۆکی ئەمریکا لەگفتگۆیەکیدا لە گەڵ گروپەکەیدا نزیکەی پەنجا ساڵ بەر لەئەمڕۆ بەم شێوەیە وەسفی ئەو رقو قینە-یان دەکات: (ئەو هەڵمەتی رقو قینەیان لەدژمان»لەجیهانی عەرەبی» لەلایەن حکومەتەکانەوە سەرچاوەی نەگرتووە، بەڵکو لەلایەن خەڵکەوەیە).
لەنێوان رقی خەڵكو رقی حکومەتەکان لەبەرامبەر ئەمریکادا . ئەمریکا دەخەنە بەردەم بیرکردنەوەو تێگەیشتنێکی تازە، بەتایبەتیش لەدوای «11-ی سێپتێمبەر» وە.

یەکەم نەخشەرێگای ئەمریکا گواستنەوەی شەڕبوو بۆ ئەو ناوچەو وڵاتانەی کە بەکارگەی بەرهەمهێنانی ئەو گروپە توندڕەو تیرویستیانە دەزانرا، بۆ ئەوەی ئەو شوێنانە بکاتە چەقی ململانێی خوێناوییەکان، و ڕێگە نەدات جارێکی تر فرمێسکی گریانی ئەمریکییەکان دووبارەبێتەوە، هەر بۆیە ئەوەی ئێستا لەناوچەکە دەگوزەرێ ئەو یارییەیە کە ئەمریکا لەیەکەم ساتی ڕووداوی «11-ی سێپتێمبەر»دا نەخشەی بۆ کێشاو ئەو ڕووداوەی کردە»خاڵی وەرچەرخانو تێگەیشتن» ئەوەی سەرکردەکانی قاعیدە بیریان لێکردوەو ویستیان بیکەنە نەخشە ڕێگای سیاسیو سەربازیان، وەك ئەیمەن زەواهیری لەکاتی هێرشەکانی»11-ی سێپتێمبەر»دا وتی: (پێویستە شەڕ بەرینە ماڵی

دوژمنەکانمان تا دەستی ئەوانە بسوتێنین کە ئاگر لەماڵەکانی ئێمەدا خۆش دەکەن).

بەڵام ئەمریکا بەر لەوان ئەو هەنگاوەی نا، بەڵام بە شێوەیەکی جیاوازتر لە جاران.
«چومسکی» لەکتێبەکەیدا بەناوی «مداخلات» ئەوەی باس کردوە کە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا هۆکارە سەرەکییەکانی ئەو رقو قینەی خەڵکی خۆرهەڵات، بەتایبەتی «جیهانی عەرەبی» بۆ ئەوە دەگێڕێتەوە کە: (ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا پاڵپشتی حکومەتە گەندەڵو سەرکوتکەرەکان دەکات، و رێگری لەپێشکەوتنی سیاسی ئابوری دەکات) «ئەمەش بەهۆی ئەو گرنگیدانەیان بەکۆنترۆلکردنی سەرچاوەکانی نەوت لەناوچەکەدا»
دواتریش ئاماژەی بۆ ئەو راپرسیانە کردوە کە دوای رووداوی «11ی سێپتێمبەر» ئەنجامدران، کە هەمان ئەو هۆکارانەیان ئاشکرا کردوە کە ئێستاش هەر ماون.

لەچوارچێوەی ئەو تێگەیشتنەوە، دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە دوور نییە هەنگاوەکانی ئەمریکا بۆ روخاندنی هەریەك لەحکومەتی تالیبان لەئەفغانستانو دواتریش رژێمی بەعس لەعیراق جێبەجێکردنی یەکەم هەنگاوی ئەم وڵاتە بێت بەئاراستەی جێبەجێکردنی لێدانی حکومەتە سەرکوتکارەکان، دواتریش جێبەجێکردنی پلانی شەڕ لە دژی تیرۆر کە زۆر لەسیاسەمەتدارو نووسەرانی خۆرئاوا ئەم سەرەتایە بەمەترسییەکی زۆر گەورە دەزانن، «مایکل کریبون» رۆژەکانی کۆتایی ساڵی 2002 زۆر بەترسناك وەسف دەکات، بەشێوەیەك پێی وایە (ئەو رۆژانە زۆر مەترسیدارترن لەقەیرانی موشەکەکانی کوبا لەساڵی1962) هەروەها «ئارچر شلینزنچر»وتی: (مەترسیدارترین ساتە لەمێژووی بەشەریەتدا) ئەمە وەك پلانی خێرا، کە من پێم وایە پرۆسەی راپەرینە جەماوەرییەکانی چەند وڵاتێکی عەرەبی لەچەند ساڵی رابردووشدا پلانو هەنگاوی دووەمی ئەمریکا بووبێت بەئاراستەی، هەم لێدانی حکومەتە سەرکوتکەرو دیکتاتۆرەکان، بەمەبەستی راستکردنەوەو گێرانەوەی متامانەی ئەو خەڵکەی کە ئەمریکایان بە پاڵپشتی مانەوەی ئەو حکومەتانە دەزانی، لەلایەکو گواستنەوەی شەڕو ئاشوب بۆ ناوچەکە لەلایەکی ترەوە، ئەمە جگە لەو پلانە تازەیەی کە هەوڵدەدا شەڕەکە خۆبەخۆ لەسەر دەستی کۆمەڵگای ناوچەکە و لەسەربنەمای مەزهەبیو جیاوازی ئاینی بەڕێوە بچێت، بەمەرجێك ئەمە لەسەر ئەساسی ئەو تێگەیشتنە نەبێت کە لەساڵی 2005 هاتە پێش، ئەویش هاندانی دیموکراتییەت لە خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، کە ئەمە بووە سیاسەتێکی

سەرەکیو ئاشکراو راگەێنراوی ئەمریکا بۆ خۆرهەڵاتی ناوەڕاست.
بەو مانایەی ئەمریکاو خۆرئاوا لەئێستادا چەند شەڕێك بەیەکەوە بەڕێوەدەبەن، کە ئایندەکەی بۆ هەموان وەك یەك روون نییە، ئەوەی بۆ ئەوان گرنگە شەڕی تیرۆرە لەسەر خاکی خۆیان، کە خۆرئاوا هەر لەسەرەتاوە هیوای ئەوەی خواست ئەم شەڕە زۆر درێژە نەکێشێ، بەڵام سەرۆکی پێشوی ئەمریکا «بۆش» هەرزوو وتی:» بەردەوامی ئەم شەڕە لەگەڵ تەمەنی مرۆڤدایە» هەروەها وتی: (کەس نازانی ژمارەی ئەو جەنگانە چەندن، کە دەکرێن بۆ چەسپاندنی ئازادی لە وڵاتدا) دیارە پێشتریش سەرۆکی دەزگای ئاسایشی گشتی ئیسرائیل (شاباك) وتبووی (ئەوانەی سەرکەوتن دەخوازن لە بەرامبەر تیرۆر «شەڕێکیان دەوی بێ کۆتایی)

لەکۆتایی سەدەی هەژدەدا «کانت» گەورە فەیلەسوفی ئەڵمانی لەنامیلکەیەکی بچووکدا بەناونیشانی(مشروع للسلام الدائم)دا واتە پڕۆژەیەك بۆ ئاشتییەکی بەرداوام، هەوڵی ئەوەیدا هەندێ بنچینەی فەلسەفی بۆ دروستبوونی ئاشتییەکی بەردەوام لەنێوان وڵاتانی جیهاندا دابڕێژێ، بەڵام «هیگل» پێی وابوو «خەونی ئاشتییەکی بەردەوام تەنیا خەیاڵەو هەرگیز نایەتە دی، ناکۆکی نێوان وڵاتانیش تەنها جەنگ دەتوانێ یەکلایی بکاتەوە، بۆیە تەنیا جەنگ دادگایی مێژوو بووە»

هەر لەم چوارچێوەیەشدا دەبێ ئەو قسەیەی ئەمریکاش کە ساڵی «2004 » لەسەر زاری وەزیری پێشووی بەرگری»دونالد رامسفیلد» کردی، بەهەند وەرگیرێ، کە هاوکات لەبەرامبەر شەڕی تیرۆردا»شەڕی فیکر»یشی راگەیاند: (شەڕی فیکر بۆ گۆڕینی بیری گەنجانی ئیسلامی)، کە هەندێ نوسەری عەرەبی ئەو شەڕە بەجۆرێك لەداگیرکاری فیکرو رۆشنبیری ئیسلامی لەقەڵەم دەدەن، بەپشت بەستن بەبنەماو تێگەیشتنی رۆشنبیری خۆرئاوا، بەتایبەتیش دروستکردنی ئیسلامی نوێ کە بەقسەی ئەوان ئەم جۆرە ئیسلامییە هیچ جۆرە پێگەیەکی سیاسیو ئاینی نییە، هەر تەنها قسەیەڵو هیچی تر.

هەر لەم چوارچێوەیەشدا ئەو نووسەرە عەربانە، بایەخدانی ئەمریکاو خۆرئاوا بەکلتورو کەلەپوری»تەصەوف» بەیەکێ لەو بنەماو تێگەیشتنە تازانەی دادەنێن کە خۆرئاوا لەدوای رووداوەکانی «11-ی سێپتێمبەر»دا لەچوارچێوەی ئەو شەڕە فیکرییەی رایگەیاندوە دەستی داوەتێ‌و پێیان وایە بایەخدانی ئەوان بە»جەلالەدین رۆمی» دەچێتە خانەی ئەم شەڕە فیکرییەوە.
لەدوای «11-ی سێپتێمبەرەوە ئەمریکییەکان زیاتر لەهەر کاتێکی دیکە

گرنگی بە«جەلال ئەلدین ڕۆمی» دەدەن، هەر بۆ ئەم مەبەستەش لەساڵی «2007» ڕێکخراوی یونسکۆ-ی سەر بەنەتەوە یەکگرتوەکان ئەو ساڵەی وەك ساڵی نێودەولەتی دیاری کرد، بۆ ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی یادی سەد ساڵەی لەدایك بوونی «جەلالەدین ڕۆمی»

ئێستا ئەمریکییەك نییە«جەلالەدین ڕۆمی» نەناسێ، زۆر لەنووسەرانی عەرەبیش پێیان وایە ئەو بایەخو گرنگییەی ئەمریکاو خۆرئاوا هەروا لەخۆڕایی نییە، و پێیانوایە هەموو ئەوە دوای هەڵکشانی ململانێکانی نێوان خۆرئاواو جیهانی عەرەبیو بەتایبەتیش لەدوای رووداوەکانی«11-ی سێپتێمبەر»ی ساڵی 2001 هاتۆتە پێش، ئەوان وای بۆ دەچن کۆتایی پێهێنانی تیرۆر پێویستی بەگۆڕینی تێگەیشتنو بیری موسڵمانان هەیە، بەشێوەیەك وایان لێبکرێت بەئاسانی تێکەڵ بەکلتورو شارستانیەتی خۆرئاوا ببن.

سمکۆ عەبدولکەریم

بەرنامەی ڕاونگە: وتوویژ لە گە ل ئە کرم میهرداد سە بارە ت بە پرسی ریفراندوم

وتوویژی مە هدی حوسە ینی لە گە ل ئە کرم میهرداد سە بارە ت بە : پرسی ریفراندوم: سە ربە خویی و هە ل و مە رجی ئیستای کوردستان

بۆ گوێگرتن لێم بەرنامەیە کلیکی ئێرە بکەن …

کەمپەینی بارزانی بۆ ریفراندەم, چەپ لە کوێ ڕاوەستاوە؟ ... سەعید کەرامەت

کامپەینی مەسعود بارزانی بۆ ریفراندەم سەبارەت به سەربەخۆیی کوردستان ئەوەندە بە ڕوڵەت جوان و باڵکیشە، که بە داخەوه بەشی هەرە زۆری چەپی لەگەڵ خۆێدا هاو ئاهەنگ کردووە. بۆ لەبەر چاو گرتنی ئەزمونی ٢٦ ساڵەی حوکمرانی بارزانی و ئامانجه ڕاستەقینەکانی ئەم پرۆژەیە، بۆچەنی چەپ لەم بوارە جێگای سەرنجە. ڕەوت یان کەسایەتێک کە خوی لە بواری ئابوری و بەڕیوەبردندا سەرچاوەی گەندەڵیە و به هۆی پێشێل کردنی زەق و ناشیاوی یاسا متمانەی لە ژێرپرسیار دایە، نابێت سەر پەرشتی پرۆژەیەکی ئاوا گرنگی پێ بسپێردرێت.

کیشەکە تەنها لە ناشیاوی کارگێری ئەم سیناریۆیەدا کورت نابێتەوه. ئامانجی ئەم ڕیفراندەمە ئەوە نیه که خەڵکی کوردستان بۆ درێژایی ١٠٠ ساڵەی ڕابردوو سەرو ماڵیان بۆ داناوه . ئەم سیناریۆیە، پلانێکی لە پشت پەردەوەیەو پێیە لە ناوەونی.
زۆربەی ڕەوته چەپەکان لە جیاتی ئەوەی جموجۆڵی پشت پرده و مەترسی ئەنجامەکانی ئەم سیناریۆیە بخوێننەوە، کەچی تەنها ڕواڵەتی بابەتەکەیان بینیوه.
ڕاپرسی گشتی ڕاستەقینە پێویستی بە کۆمەڵێک کاری بنەڕەتی و یاسایی هەیە کە دەبێت لەلایەن لایەنی داواکارەوە ئەنجام درابێت، کە لەمەڕەدا بە چەند خاڵێک دەیانخەمە ڕوو.

ئامانجی ڕیفراندەم

ئەم پروژە سیاسیە بۆ ئەوە نیه کیشەیەکی سەد ساڵەی کورد چارە سەر بکات. بە پێچەوانەوە ئەمە پیلانێکە لە بنەڕەتدا بۆ دەربازکردنی ئەزمەی شەرعیتی سیاسی کورسیەکەی مەسعود بارزانیە. ئەوە زیادتر لە دوساله ماوەی یاسایی سەرۆکی هەرێمی کوردستان بەسەر چووە، بەڵام، عاشقبونی بۆ کورسی دەسەڵات وای لێکردووە دەستهەڵنەگرێت لە کورسی سەرۆکایەتی هەرێم. ئەم کێشەیە بۆتە هۆی ئەوه که پارلەمان سەبارەت به پۆستی سەروکایەتی هەڵوەست بگرێت. پاش وروژاندنی بابەتی سەروکایەتی لە لایەن باڵەی ئۆپزسیۆنی ناوپەرلەمانەوە، مەسعود

بارزانی بڕیاری دا ئەو دامەزراوەیە دابخات و سەرۆکەکەی لە هەولێر دوور بخرێتەوە.

لەوکاتەوە کە ئەم ئاڵوگۆڕە هاتۆتە ئاراوە، قەیرانی ئابوری و سیاسی کوردستان گەیشتۆتە قوناخێکی قوڵتر.
سەرەڕای ئەم تەنگوچەڵەمەیە، ئەوە زیاتر لە دوو دەیەونیوە لە حوکمڕانی بارزانی لە کوردستان تێپەڕدەبێ، کەچی هێشتا ئەو وڵاتە یاسای بنەڕەتی یان "دەستورێکی" بۆ بەڕێوە بردنی کۆمەڵگا نییە. پێکهاتەی کارگێڕی هەرێمی کوردستان تێگلاوە لە گەندەڵی و توشی قەیرانێکی ماڵی گەورە هاتووە. قەیرانی سەرۆکایەتی هەرێم و کێشە جۆراوجۆرەکانی تر، بونەتە مایەیی فشارێکی زۆر لە دژی بارزانی.

سەرباری ئەم کیشانە، بارزانی نیگەرانی ئەوەیە کە ئەزمونی کوردستانی ڕۆژئاوا سەر ڕێژ بکات بۆ کوردستانی باشور. لە کاتێکدا کە شەنگال لە دەس داعش ئازاد کرا، دانیشتوانی ئەو شارەو ناوچەکانی دەوروبەری پێشنیاری خۆبەڕێوەبردنی "یەکینەکانی پاراستنی گەل" ، کە سەر بە حیزبی یەکیەتی دموکراتیکی سوریەن، هەلبژارد بۆ بەڕێوی بردنی ناوچە کەیان. هێزەکانی بارزانی چەند جارێک، بە یارمەتی تورکیە، هەوڵیان دا کە بەڕێوە بەرایەتی ئەوشارە لە نوێنەرانی دانیشتوانەکەی بستێننەوە بەڵام خۆراگری خەڵکەکە ئەو پلانەیان بەر پەرچ دایەوە. ئەگەر ئەزمونی ڕوژئاوا لە باشور پەرە بستێنی، ئەوا بزوتنەوی جەماوەری ئەبێتە هەڕەشەیکی جددی تر لە ئۆپوزیسیۆنی ئیستا لە سەر بارزانی.

بارزانی هەستی بەو مەترسیانە کردوە و ئەوی بەو دەرئەنجامە گەیاندوە کە دەبێ ڕێگایکی تر بۆ بەلاڕێدابردنی خەڵکی کوردستان بدۆزێتەوە. ڕیفراندۆمی ئێستا بۆ خزمەتکردنە بەم گرفتە، بەڵام ئەم گرفتە تەنها یەک کێشەیە لە کێشەکانی ئەم گشت پرسیە.

گرفتەکانی تر کامانەن؟

هیچ تاکێک ئاگای لە ناوەڕۆکێ ئەم گشت پرسیەی بارزانی نییە. کارگێڕانی ئەم سیناریۆیە، خەڵکیان بە سندۆقێک داخراو دڵخوش کردووە. هاوڵاتیان نازانن لە ژێر دەسەلاتی دەوڵەتی کوردی پاش ریفراندۆم چۆن پێ ناسە دەکرێن و مافەکانیان کامەن، بۆیان ڕون نیە بە چ شێوەیەک لە سیستمی حوکمرانی دەنگ دەدن.
پاش سەربەخۆی سیستەمی حوکمڕەوایی دلخوازی بارزانی چۆن حوکومەتێک دەبی؟ دەبێتە پاشایەتی، کوماری سیکولار، کوماری اسلامی یان

عەشایەری؟ کەس نازانی هاوسەنگی هێز لە نێوان دامەزراوەکانی یاسا دانان، کارگێڕی و داد دا چۆن پێک دێت.

کوردستان دەبێتە خاوەنی چ جۆرە دەستورێک، شێوازی دەستاو دەست کردنی دەسەڵات چۆن دەبێ؟ ئاخوا بواری دەساو دەسکردنی حکومەت و کەڵک وەرگرتن لە یاسای بنەڕەتی وڵات دەدرێت؟ سنور و جوگرافیای سیاسی کوردستان کامانەن؟
سەرەڕای ئەمانە، ئەو کەسانەی کە یاساو ڕێسای ئەم یارییە دا دەڕێژن، لە جیاتی ئەوەی نوێنەرایەتی خەڵک بکەن، هەر هەمویان دەستەمەی بارزانین. بەپێی سودی ئەم سیناریۆیە لە جیاتی ئەوەی بڕواتە خەزێنەی هاوڵاتیانی کوردستانەوە، دەچێتە گیرفانی بنەماڵەیەکەوە.

چەپ لە کوێی ئەم یارییە ڕاوستاوە؟

سەرەڕای ئەو کەم و کوڕیانە، تا ئەو جێگایەی من بۆ دوودادا چوونم بۆ ئەدەبیاتی هێزە چەپەکانی کوردستانی باشور و ڕۆژهەڵاتم کردبێت، هەمویان پێشوازیان لەم بانگەشتەی ڕیفراندۆم کردووە. لە ناو کەسایەتییە دیارەکانی چەپ، لێرەدا چەند سەرنجێکی هاوڕێی ڕێبوار ئەحمەد، سکرتێری پێشووی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و یەکێک له رابەرانی بزوتنەوەکە لەم ناوچەیە، شی دەکەمەوە.
هاوڕێ ڕێبوار لەنووسراوێکدا بە ناو نیشانی ” ڕیفراندۆم مافی خەڵکە، بەڵام بارزانی و ناسیۆنالیسم خاڵی لاوازن!” وێڕای پشتگیری لە هەڵمەت بۆ ئەم گشت پرسیە، دەنوسێ:

“لەوەش زیاتر دژایەتی کردنی ریفراندۆم بەهانەی “بەکارنەخستنەوەی پەرلەمان” جگە لە بۆ فیداکردنی چارەنوسی خەڵک لە پێناو بەدەستهێنانەوەی بەشە دەسەڵات و بەشیان لە سامانی بۆ تاڵانبراو هیچی تر نیە. بە گشتی ئەو بۆچونەی کە راوەستانی بارزانی و پارتی لە پشتی ریفراندۆم دەکاتە بەهانەیێک بۆ دژایەتی کردنی ئەم پرسە، هەڵوەستەکی تەسکی ئەنتی پارتیە و پەیوەندی بە بەرژەوەندی خەڵک و ئایندەیەکی باشتر بۆ کۆمەڵگاوە نیە. ”

نووسەر لە درێژەدا دەڵێ، ” پرسەی ریفراندۆم و جیابوونەوەی کوردستان پرسێکی گرنگ و چارەنوسسازە، ناوەڕۆکی ئەم پرسەیە شتێک نیە جگە لە بواردان بە دەربڕینی رای ئازادانەی خەڵک لەسەر ئایندەی ئەم کۆمەڵگایە.”

تائەو شوێنە کە قسە و باسەکە لە سەر سەربەخۆی و مافی چارەی

خۆنووسینە، منیش هاوڕام لەگەڵ هاوڕێ ڕێبوار. کیانی سیاسی عیراق لە سەر بنەمای نەژادی و ئاینی بنیاد نراوە. ئەم شێوەیە لە حوکمڕانی بەربەستە لە پێش گەشەکردنی مەدەنیانەی هاوڵاتیاندا و زیاتر مەیلی بەلای قوڵکردنەوەی کێشە نەژادەکاندایە.
بەدەنیاییەوە ئەگەر بێت و هێزیکی پێشکەوتوخواز، بەرگریکەر لە سیستەمێکی سیکولار، پابەند بە مافی هاوڵاتیان و دادوەری کۆمەڵایەتی، داوای ڕیفرندەم وسەربەخۆیی کوردستان بکات دەبێت پشتگیری بکرێت.
بەڵام بزووتنەوەو کەسایەتی بانگەوازکەر بۆ گشت پرسی ئەم جارە، هیچ نزیکایەتیەکی لەگەڵ بزوتنەوەیەکی وادا نیە.

سەرەڕای ئەمە، شێوەی بیرکردنەوەی هاوڕێ ڕێبوار لە پاراگرافی سەرەوە ئەو تەسەورە دەدا بە خوێنەر کە گوایا بارزانی خەریکە خەڵکی کوردستان بەرەو ئایندەیەکی باشتر دەبات. پێوایە کە نەیارانی ڕیفراندەمی ئەمڕۆ لەم پرسە گرینگە تێناگەن.
پێشتر ئیشارەتم دا کە کەم کوڕی بنەڕەتی ئەم ڕیفراندەمە ناڕوون بونی ناوەڕۆکی کۆمەڵایەتی. حکومەتی بارزانی لە درێژەی فەرمانڕەوایی خۆیدا نەی توانیوە کارەبا و ئاو بە خەڵک دابین بکات. سەرەڕای بە پیت و بەرەکەتی بونی خاکەکەی بۆ کشتوکاڵ، کوردستان هێشتا خەیار و تەماتە وماستاو لە ئیران و تورکیاوە هاوردە دەکات.
سیستمی بیرکردنەوەی بارزانی تا ئەو ڕادە عەشایەرییە کە تائیستا نەیتوانیوە سیستمی دووئیدارەیی کوردستان بکات بەیەک، جا چۆن دەتوانێت یەک نەتەوە بە پێکهاتە جۆراوجۆرەکانی و کیشە کەڵەکە بووەکانیەوە لهم تەنگژە میژوییەدا درباز بکات بەرەو ئاسۆیەکی باشتر و ئایندەیەکی ئاسودیان بۆ دابین بکات؟

هاوڕێ ڕێبوار لە درێژەدا دەڵێ،" ناوەڕۆکی ئەم پرسەیە شتێکنییە جگە لە بواردان بە دەربڕینی رای ئازادانەی خەڵک لەسەر ئایندەی ئەم کۆمەڵگایە". ئەم شێوە بیڕوکە دەربڕینە لەگەڵ ڕاستیەکانی کۆمەڵگا و ئەزمونە مێژووییە کاندا ناگونجێت. لێرە دا پروژەیەکی سیاسی خەریکە لە خوڕا تیۆریزە دەکرێت. هەموان دە زانن کە حکومەتی عێراق لە سەر بنەمای قەومی و ئاییینی دامەزراوە. دام ودەزگای حکومەتی کوردیش لە سەر بنەمای فەرهەنگی خێڵ و عەشائەری بەڕێوە دەچێت.
ئەگەر لە ١٣ ساڵی ڕابردو لە بەغدا چەندین جار حکومەت دەستاو دەست بووە، بەڵام ئاڵوگوڕێک لەو چەشنە کە لە ٢٦ ساڵی رابردو لە کوردستان ڕوی نەداوە. ئێستا بارزانی بەو پێشینە سیاسیەوە ڕێگای

بۆ “دەر بڕینی ڕای ئازادانە” هەموار دەکات؟ ئایا سبەێنی ڕێز لە سەرئەنجامی دەنگەکان دەگرێ؟

بەشداری له ڕیفراندۆم، له ژێر هەر هەلومەرجێکدا، مانای ڕێگەدان بە بەشداری پوزەتیڤیانەی هاوولاتیان لە کومەڵگەدا نیه. دەسکەوت و سەر ئەنجامی هەر هەڵبژاردنێک پەیوەندی به‌وەوە هەیه که چ هێزێک و به چ ئاسۆیەکەوه پرۆسەی ئەو گشتپرسیەی ڕێک خستوە. سەر ئەنجامی دەنگدان له خۆیدا به تەنها بە سود ناگەڕێتەوە بۆ خەڵک، تەنانەت سودی هەڵبژاردنەکان لە زۆربەی و□لاتە دیموکراسێکانی جیهان به‌شێوەیەکی گشتی بۆ خەڵک ناگەڕێتەوە.
ئەو لایەنەی پرۆسەکە دەبات بە ڕێوە، هەر ئەو لایەنەش بەرەکەی دەچنێتەوە. نمونەی مێژووی زۆرمان هەیە که خەڵک بە هەڵبژاردن و گشت پرسی دیکتاتۆری و نەهامەتیان بۆ خویان هێناوە. هەڵبژاردنی هێتلر و ریفراندۆم بۆ کۆماری ئیسلامی، تەنیا دوو نموونەن که پیشان دەدەن دەسەلاتداران چۆن به ئاسانی دەتوانن دەنگی خەلک بکەنه سەرمایە بۆ خۆیان.

با له گۆشەیەکی ترەوه چاو لە کیشەکە بکەین. لە سالی ٢٠١٣ خەڵکی کوردستان لە پروسەی هەلبژاردنێکدا بەشداریان کرد که بارزانی زیاتر لە هەر ه□□ز□کتر دەوری هەبوو لە دارشتنی یاسای هەلبژاردنەکه. لە ئەنجامی ئەو هەلبژاردنە کۆمەڵیک هەڵسوراوی سیاسی هڵبژێردران. ئایا بارزانی ڕێزی لەو هەلبژاردنەگرت تا بایەخ به سەرئەنجامی ئەم گشت پرسیە بدات؟
ئەم باسەنه لە بەر ئەوه دەکەم بۆ ئەوەی ڕۆشنبێت، که‌سەر بەخۆی لە ژێر سەرپەرشتی بارزانی بەو مانایە نیە که کۆمەڵگا بەرەو ئاراستەیەکی گونجاو دەبات. ئەم ڕێفراندۆمە لە بنەمادا ڕفاندنی دەنگی خەڵکە بۆ دەرباز بون لە قەیران. شەرعییەتدانە بە کورسی سەروکایەتی بارزانی.

ئەو پلەیە ئەوەنده گرینگه بۆ بارزانی که ئامادەیە دەست له تەواوی ناوچه کێشەلەسەرەکان و بگرە سلێمانی و هەلەبجەیش بکێشتەوە بە مەرجێک کورسیەکەی بپارێزری.
گرنگی ئەم کورسیە بۆتە هۆی ئەوه که ئاماده نیه پێش ئەم گشتپرسیە قەیرانی ناوچه کێشەلەسەرکان یەکلایی بکاتەوه. بارزانی سوور دەزانێ هاتنی بە فەرمی ئەو ناوچانە بۆ سەرکوردستان ڕێژهی دەنگی هێزه سیاسیەکانی تر بەرز دەکاتەوە و پارتی دەخاتە پەراوێزەوه. لە بەر ئەوە پێ باشترە بەجێیان بهێڵێت بۆ بەغدا تابتوانێ کورسێکەی لە هەوڵیر بپارێزی.

ڕێگە چاره چییە؟

لە وانەیە خوێنەر پرسیار بکات که "ڕێگە چاره چییە؟ ئایا دەبێ لە بەرانبەر ئەم هەلومەرجە بێدەنگ دانیشین؟ بە باوەڕی من لە جیاتی بەشداری کردن لە شای و لۆغانی ئەم پڕۆپاگەندەیە، دەبێ ئەم کەمپەینه بکرێت به بزوتنەوەیەکی نارەزایەتی بۆ دەستە بەر کردنی موچە "پاش کەوت کراوەکان" و هەروەها گوشارخستنە سەر بارزانی بۆ دەستهەڵگرتنی لە کورسی سەروکایەتی.

ڕیفرندۆم پێویستی به ڕەوشێکی باش لە ڕێکخستن و جێبەجێکردنە، پەیوەستی بە بنەمای ئابوری و دامەزراوه مەدنی و حکومی و سەروەری یاسا هەیە. ناوەندی بەدوادا چونی پرسێکی گرنگی لەم چەشنه دەبێ لە دیوەخانی سەرۆک حیزبەکان بێتە دەرەوە بۆ ناو هۆڵی دەمەزراوه مەدنیەکان که نوێنەرایەتی خەڵک دەکەن.

بۆ پێش بردنی ئەم پەرسە، سەرەتا دەبێ چارەنوسی ناوچە کیشەلەسەرەکان دیاری بکرێت. پاشان، لە ڕێگای هەڵبژاردنی شەفاف و قانونمەند و دادپەروەرانە نوێنەرانی خەڵک هەڵببژێردرێن بۆ بەڕێوەبردنی ئەم پرۆسە. ئەونوێنەرانە دەبێت ئەرکی ئامادەکردنی پێویستییەکانی ئەم پرسە بگرنە سەرشان بەدوور لە دەستێوەردانی لایەنەکان..
ئەگەر پروژهی ڕەفرندۆم بەو شێوەیەی ئێستا باسی لێوەدەکرێ بەواتە پێشەوە، بەرهەمەکەی دەچێتە گیرفانی بارزانی و کوردستان وەکو بەشێک لە سیستەمێکی قەومی- ئایینی دەکەوێتە دەس دەزگایەکی عەشایری، خوسەپێن و ناسەقامگیر.

s.keramat@gmail.com
July 13, 2017

ڕیفراندۆمی کۆمۆنیستی و

ڕیفڕاندۆمی بۆرژوایی ! … و. صابر

چەپە ڕیفۆرمیستە کرێکاری و شەعبەویە پاشکۆکانی حیزبە دەسەڵاتدارەکانی هەرێمی کوردستان بانگەوازی ئەوە ئەکەن کە ئەو ڕیفڕاندۆمەی ئەوان دیمۆکراتیانەو ڕیفڕاندۆمەکەی حیزبە کوردیەکان و پارتی نا دیمۆکراتیکانەیە و ناکۆمۆنیستانەیە ؛ گەرچی پارتی و حیزبە کوردیەکانیش هەر ئەگەڕێنەوە بۆ مەرحەمەتی نەتەوەیەکگرتووەکان و بڕیاردان و چاودێری ئەوان لە کاتی ئەنجامدانی ئەم ڕیفڕاندۆمە ، کە وەک هێزێکی بۆرژوائاسا مافی خۆیانە لە بۆرژوا ئیمپریالیستەکانی دنیا کۆمەک و مصداقیەت وەرگرن ، بەڵام ئەوەی کە مایەی تووڕەی مارکسیستەئەنتەرناسیۆنالیست و کرێکارانی تێکۆشەریەتی ئەوەیە کە ناوی مارکسیزم و کۆمۆنیزم بزڕێنرێت و ڕوحیەتە شۆشگێڕانیەکەی بمرێنرێت بە ناوی (ڕیفڕاندۆمی کۆمۆنیستانە) ، کە گوایە ئەم چەپە حاشیەیەی و ڕیفۆرمیستە پاشکۆیانە کە بە بەرنامەی سیاسی خۆیان شۆڕشیان کردۆتە قوربانی ڕیفۆڕم ، وە مەرجیان بۆ شۆڕش داناوە ئەویش پێ بەپێی چوونەپێشەوەی ڕیفۆرم و چاکسازی لە ژیانی کرێکاراندا ، وە ئەم ڕستە برنشتانیە بەکار ئەهێننەوە و ئەیڵێنەوە کە گوایە ” تا کرێکاران گوزەرانیان باشتر بێت ، باشتر ئامادەی شۆڕش ئەبن ” ! .

ڕیفڕاندۆم یانی دەنگدان لە ژێر ڕابەرایەتی دەسەڵاتداریەتی بۆرژوازی ، لە هەرشوێنێکی دنیای سەرمایەداریدا ئەنجام بدرێت ، ئایا دەنگدانەکان لە ژێر ڕابەرایەتی حیزبە قەومی یە کوردیەکان و سەرکوتی بۆرژوازی کوردی ئەتوانین بڵێین توانای ئەنجامدانی هەیە بەشێوەیەکی دیمۆکراتیانە ؟ ئایا مارکسیستەئەنتەرناسیۆناڵەکان کاتێک ناچنە پای ئەم جۆرە دانگدانانە بە مانای ئەوە دێت کە دژ بە مەسەلی کورد و مافی چارەی خۆنوسینن ؟

ئایا مافی چارەی خۆنوسین بەبێ شۆڕشی سۆسیالیستی نێونەتەویانەی کرێکاری توانای ئەنجامدانی هەیە ؟ ئایا ڕێکخستنی چینی کرێکار وەک هێزێکی سەربەخۆ بە جیا لە ڕیفڕاندۆمی بۆرژوایانە بەمانای ئەوە دێت کە کۆمۆنیستەکان دژ بە یەکلاکردنەوەی مافی چارەی خۆنووسینن ؟ دواتر مانای کۆمۆنیسیتانەو لێنینیانەی “مافی چارەی خۆنوسین چییە ؟ ئایا بە مانای گۆڕینی دەسەڵاتی بۆرژوازی عەرەبی دێت بە بۆرژوازی کوردی ؟ یان بە مانای دەسەڵاتداریەتی سەربەخۆیانەی چینی

کرێکار و خەڵکی زەحمەتکێش دێت ؟ کە ئەویش تەنها و تەنها بە هەڵپەچان و وەلانانی دەسەڵاتداریەتی بۆرژوازی کوردی و عەرەبی دێت ؟

هەروەک هیگڵ ئەڵێت ئەگەر ویستت کارێک ئەنجام بدەیت پێکت لەسەر بەهانەو بیانو ناکەوێت ؛ چەپە ڕیفۆرمیستە کرێکاریەکان ڕێچکەی خیانەتی چەپە شەعبەویەکانیان گرتەتە بەر وە ئەمە باشترین فرسەتی مێژوویی و صەفبەندی چینایەتییە کە بزوتنەوەی داکۆکی لە ڕیفڕاندۆم بکەن شان بەشانی ڕیفڕاندۆمی حیزبە قەومیە کوردی و ئیسلامیەکان ئەم دەسەڵاتداریەتەی بۆرژوازی کوردی پتەوتر بکەن .

بەهانە و بیانوویەک بە گۆوجکردن کە بەکاری ئەهێنن ئەوەیە ئەمە ڕیفڕاندۆمەکەمان جیاوازە بەڵام لە ژێر ڕابەرایەتی پارتی و حیزبە کوردیەکان کاری خۆمان ئەکەین !!!
هەڵوەستی شەرمئاوەرانەی ئەم تاقمە ڕیفۆرمیستە حاشییەی بۆرژواکان بە ڕزگار بوون لەم حاشییەیەی کە تیایدا ئەناڵێنێت وەک توێژێکی ووردە بۆرژوازی پێویستە پەیوەست بن بە جیهانی سیاسی بۆرژوازی لە هەرێم لە چەشنی حیزبی سۆسیالیستی کوردستان و ح. ش ، و دەستە خوشکەکانیان …

خیانەت لە مارکسیزم بە ناوی مافی گەلی کورد ، بەڵام مافی گەلی کورد لە ژێر ڕابەڕایەتیەکی پتەوەی بۆرژوازی کوردی ، ووردە بۆرژوازی بۆیە هاوشانی ڕیفڕاندۆمەکەی پارتی بزوتنەوەی داکۆکی لە ڕیفڕاندۆم دروستکردووە ، لای ڕوون وئاشکرایە کە هێزی شۆڕشگێڕانەی چینی کرێکارو نەوەی نوێی مارکسیستە ئەنتەرناسیۆنالیستەکان هاتوونەتە مەیدان و دووربێت یان نزیک ئەوان ڕسوائەکەن و شیعاراتی درۆزنانەی ئەوان سەبارەت بە کرێکاران و مارکسیزم بەدرۆ ئەخەنەوە ڕیسوایان ئەکەن و ، هەرئێستا ئەم بزوتنەوەیە لە ئارادایەو ڕووەو گەشەسەندنە ، هەربۆیە پێویستە خوازیاری پتەوبوونی دەسەڵاتداریەتی بۆرژوازی کوردە بە دژایەتیکردنی چینی کرێکارو کۆمۆنیستە ئەنتەرناسیۆناڵەکان و لەم پێناوەشدا ئەرکی ڕاوێژکاری خۆڕایی و بە دەسەڵاتدارانی بۆرژوازی کورد هەڵبژاردوەو، لەم پێناوەشدا لە سەر سک لە بەردەمی ڕابەڕایەتی پارتی بە حەملەی دەنگدانی ڕیفڕاندۆم ڕاکشاوەو خۆی تەسلیم بە سیاسەتەکانی ئەوان کردووە ، بە ئەوەی نزیکایەتی خۆیان لەگەڵ بۆرژوازی حاکمی عەرەب بکەن لە بەغا مسۆگەر بکەن ، بە ناوی دیفاع کردن لە مافی خەڵکی کوردستان و سەربەخۆیی ئەوان لە ژێر سایەی هەمان بۆرژوازی کە ٢٦ ساڵە بە چەندین شێوە شیلەی گیانی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش و دەستەنگی ئەو هەرێمە ئەمژێت .

صەفبەندی چەپە ڕیفۆرمیستە کرێکاریەکان و شەعبەویەکان هاوشانی ڕیفڕاندۆمی بۆرژوایانەی دەسەڵاتداریەتی کوردی و عەرەبی پێش ئەوەی بە هۆیەک بۆ گەوجکردنی خەڵکی کرێکار و زەحمەتکێش بژمێردرێت ، بە خیانەتێکی ئاشکراو بێشەرمانەی ئەوان لە مێژوودا بۆ مارکسیزم تۆمار ئەکرێت ، کە تەنانەت ئومێدی ئەوەشیان لەدەستداوە کە جێگەی متمانە ی خەڵکانی تێکۆشەر بن بۆ بەشداریکردن لە شۆڕشی ئایندەی کرێکاران و زەحمەتکێشان لەو ناوچەیەدا .

و. صابر

ئێمە کۆمۆنیستکان دژی دروسکردنی دەوڵەتین .؟ … سەروەرکەریم

لەم نووسینەدا هەوڵ دەدەین ،لەڕوانگەی مارکسیزمەوە قسە ،لەسەر دەوڵەت و دروسکردنی دەوڵەت بکەین ،کەل□ ئێستادا کۆمەڵگای کوردی زیاتر بەخۆیەوە سەرقاڵکردووەو ،هەموو بزووتنەوەسیاسیەکان قسەی لەبارەوە دەکەن و تیئۆرداتاشینی بۆ دەکەن و لەڕوانگەی پێگەو مەکانەی خۆیانەوە ڕوانگەی خۆیان بەیان دەکەن .
پرسیارە گرنگەکەئەوەیە خەلکی کوردستان بەشوێن چی جۆرە دەوڵەتێکەوەیە،یان دەوڵەت ئەو چوارچێوەیەیە ،کەماف و ئازادیەکانی خەڵکی کوردستانی تیا فەرها□م دەبێت ،یان دەوڵەت وەسیلەیەکە بەدەست چینەباڵاکان و دروسکردنی چوارچیوەیەکە بۆ مانەوەی دەسەڵاتی بۆرژوازی بەردەوام بوونی چەوساندنەوەی چینایەتی بەناوی ئاشتی کۆمەلایەتی .

لینین ،لەبەرامبەر ئەو جۆرە دیدە بۆ دروسکردنی دەوڵەت زۆر وورد شیکاری کردوەو ئەو ئامانجەی بۆرژوازی ڕوونکردوەتەوە ،کەبۆژوازی ئامانجی لەدروسکردنی دەوڵەت چی یەو ،بۆ دەیەوێت لەژێر پەرچەمی دەوڵەت دا درێژە بە چەوساندنەوەی چینایەتی بدات و بەردەوامی بدات ،بەدەسەڵاتی ستمگەری خۆی و دابین کردنی مانەوەی لەژێرناوی دەوڵەت و ئاشتی کۆمەڵایەتی و لەوبارەیەوە دەڵێت(تێکۆشان ل□ پێناوی ڕزگاری

جەماوەری زەحمەتکێش لەژێرکاریگەری بەرژوازی بەشێوەیەکی گشتی و بەرژوازی ئیمپریالستی بەشێوەیەکی تایبەتی. بەبێ تێکۆشان لەدژی خورافەی ئیمپریالستی سەبارەت بەدەوڵەت مەحاڵە).

تیڕوانینی ئیمپریالستی و بەرژوازی ناسیونالستی بۆ دروستکردنی دەوڵەت ،جگە لەفریودانی خەڵک و خۆشباوەڕکردنیان بەوەی هە کاری جەوساندنەوەیان نەبوونی دەوڵەتە ،لەکاتێک دا دەوڵەت چوارچیوەیەکە بەپاراستین و مانەوەی دەسەلاتی بەرژوازی قەومی و هیچ شتێک بە کریکاران و مافەکانیان نابەخشێت ،جگە لە کۆیلەبوونی زیاتر و مانەوەی زنجیرەکانی چەوساندنەوە.
بیریارانی مارکسیزم زۆر بەڕوونی قسەیان لەبارەی دەوڵەتی قەومی کردوەو ،بەڕۆشنی مەهامی دەوڵەتێک ،کە بەرژوازی قەومی ئیمپریالزم مەبەستیانە ڕوونکردوەتەوە،کەمەهامی کرێکاران چی یە لەبەرامبەر هاتوهاواری بەرژوازی بەدروسکردنی دەوڵەتی قەومی چی یە .

مارکس و ئەنگلس و بەوایان وایە دەوڵەت ئورگانی باڵای دەسەلاتی چینایەتیە وئەرگانی چەوساندنەوەی چینێکە بەسەر چینێکی ترەوە، بە بەدیهێنانی نیزامێک ،کە بەریەکەوتنە چینایەتیەکان خاودەکاتەوە، ئەم چەوساندنەوەیە بە یاسا ئەسەلمێنێتەوە و جێگیری ئەکات. بەبۆچوونی سیاسەتمەدارانی ووردەبەرژوازی ،نیزام بەتەواوی ماناکەی یانی،ئاشتی نێوان چینەکان .
بوونی دەوڵەت ،پارێزەری نیزامی چینایەتی یەو ،بەردەوام دەسەڵاتی بەرژوازی بەرگری لەمانەوەی خۆیی و بەردەوام بوونی دەسەڵاتی سەرو خەڵک دەکات ،بە ئەم بەبەستەش چەندین دامو دەزگای سەرکوتگەری دروسکردوە،پۆلیس و ئاسایش و دەزگا ئیستیخبارایتەکان ،کەکاریان چاودێری کردنی تەواوی تاکەکانی کۆمەڵگاو هەموو دەنگە نارازیەکان ،بەو نیزامەی سەرو خەلک ،جگە لەبوونی هێزی چەکدارو زیندان .

بۆیە دەوڵەت هیچ کاتێک ،لەخزمەتی چینی کرێکارو زەحمەتکێش دا نەبوەو نابێت ،ئەوانەی دەوڵەت وەک ئەفسانەی خۆشگوزەرانی بەخەڵک دەناسێنن ،بەرژاوزی و ووردە بەرژوازی و نووسەران و تیئۆریسەنانی سەربەو ڕەوتەن ،کەبەردەوام کاریان بە دامەزارندی دەسەڵاتی سەروخەڵک و بەدەست هێنانی ئیمتیازی زیاترە.

لەڕوانگەی ئەو چەند دێڕەوە قسەیەکیش ،لەسەر گاڵتەجاری بەرژوازی کوردو مەسەلەی دەوڵەت و ڕێفراندۆمی گاڵتەجاری بەرژوا ناسیونالیزمی کوردەکەین و متەوەهم بوونی بەشێک لەکۆمۆنیستەکان و خۆشخەیاڵیان بەو

ئەوەی سەرانی مافیای کوردایەتی بانگەشەی بۆ دەکەن جگە لە بەرژەوەندی مانەوەی خۆیان باڵادەستی سەپاندن بەسەر کۆمەڵگادا و بەردەوام بوونی لغاوکردنی تاکەکانی کۆمەڵگا شتێکی تر نییە. ئیدیعاکەرانی دەوڵەت، هەمیشە واپیناسەی ژیان و گوزەران و نەبوونی پێداویستیەکان دەکەن، کە ئەمە لە نەبوونی دەوڵەتەوەیە، لەکاتێک دا دروست پێچەوانەکەی راستە، چونکە دەوڵەتی بەرژوازی ئامانجی سەرکوتی کۆمەڵگاو ئینسانەکانی یەتی و بۆ ئەو مەبەستەش چەندین دامەزراوەی سەرکوتگەری دروستکردوە، کە تەنها کاریان پاراستنی ئەو دەسەڵاتی دەوڵەتە سەرکوتگەرەیە، هەڵبەت ئەوە بە تەواوی دەوڵەتە بەرژوازی و سەروخەڵکییەکان ڕاستە، لەباتی ئینسانەکان و ماف و ئازادیەکانیان موقەدەس بێت، دەسەڵات و سەرکردەکانی دەسەڵات و دەوڵەت موقەدەس دەبن و هیچ هێزێک نابێت دژی کردەوە هەقیەکانیان بوەستێت، چونکە خودبەخود دەبێتە دژی پیرۆزیەکانی دەوڵەت و سەرکردەکانی، بۆیە لە باشترین حاڵەتی دا دەوڵەت بۆ لغاوکردنی دەنگە ناڕەزایەتیەکان و پارێزگاری کردنە لە دەسەڵاتی سەروخەڵک.

لینین لەوبارەیەوە بە هێنانەوەی قسەکانی ئەنگلس زۆر دروست باسی دەوڵەتی بەرژوازی دەکات، کە ئامانجی ئەو دەوڵەتە تەنها بە لغاوکردنی خەڵکە و دەڵێت (دەوڵەت بەهێزترین چینی باڵادەستی ئابوریە، کە بەهۆی دەوڵەتەوە، دەبێتە خاوەنی دەسەڵاتی سیاسیش و لەم ڕێگەیەوە هەگەلی نوێ بۆ سەرکوت ووبەرهێنانی چینی ستەمکێش بەدەست دەهێنی).
دەوڵەت پەرچەمێکی شەرعیە بۆ بەردەوام بوونی چەوساندنەوەو سەرکوتکردنی چینی کرێکارو قوڵکردنەوەی زیاتری هەژاری و نەداری بە زۆرینەی کۆمەڵگاو، دابین کردنی ژیانی شاهانە بۆ دەوڵەت مەداران.

ئەوەی سەرانی مافیای کوردایەتی ئێستا لەژێر پەرچەمی گاڵتەجاری رێفراندۆم و مژدەی دەوڵەتی سەربەخۆ ڕەمەی بۆ لێدەدەن، جگە لەوەی لە هەموو ئاستەکاندا دووچاری شکستی سیاسی و مۆڕاڵی بوون و ٢٦ساڵە خەریکی دزی و تاڵانی وپێشێل کردنی مافەکانی خەڵکی کوردستانن و هەموو ئەمەشیان لەژێر پەردەی نەبوونی دەوڵەتی سەربەخۆ شاردوەتەوە. ئێستا کە تەواوی سیناریۆکانیان ئاشکراو ڕوونە ئیتر جارێکی تر بایانداوەتەوە بەڵای گاڵتەجاری ریفراندۆم و دەوڵەتی سەربەخۆ، کە تەنهاو تەنها مەبەست مانەوەی خۆیان و بەردەوام بوونی دزی و گەندەڵی و تاڵانیەکانیان. ئەگەرنا ئەم دەسەڵاتە مافیایەی سەرانی بەرژوازی کوردی ٢٦ ساڵە حاکمی موتڵەقن و خاوەنی هەموو ئەو

دەزگا سەرکوتکەرانی دەوڵەتان و بەهەمان شێوەی دەوڵەتە ناسیونالستەکان سەرکوتی ئازادیان کردوەو تیرۆریان کردوەو ،یاسایان ، لەپێناوی مانەوەی خۆیان بەکارهێناوە ،جگەلەوەی خاوەنی دیوەخان (پەڕلەمان) وحکومەت و دەزگاکانی ئاسایش و پۆلیس و هەوالگری و جەیش بوون ،جگە لەفرۆشتنی نەوت و سەندنی باج و خەراج ...هتد.

ئیتر دەوڵەتی بەرژوازیش هەرئەوەی هەیە کەئامەنە هەیانەوە،ئیتر دەبێت بانگەشەی دروسکردنی دەوڵەت و گاڵتەجاڕی ئەو گاڵتەجاڕیەی سەرانی مافیای کوردایەتی دەستیان داوەتی و رمەی بە لێدەدەن ،بەشێک لەکۆمۆنیستەکانیشیان متەوەهم کردوە بەوەی ئەمانەدەوڵەت دروست دەکەن و ستەمی میللی کۆتایی پێدەهێنێت .
هەڵبەت داخە بوونی کۆمۆنیستەکان بەپێڕسەی گاڵتەجاڕی سەرانی مافیای کوردایەتی و خەونی بەدەوڵەت بوونی ئەم دەسەڵات مافیاگەریە ،جگە لە تێنەگەیشت لەدیدی مارکس و مارکسیزم هیچی تر نی یە .
دەبێت ئەوش بلین لەکوێ دا مارکس پشتیوانی لەدەوڵەتی بەرژازی کردوەو ، تابەشێک لەکۆمۆنیستەکان بچنە ژێر ئەو تەرحەی سەرانی مافیای کوردایەتی و خۆش باوەربن بەگالتەجاڕی رێفراندۆمی سەرانی مافیای کوردایەتی و ئارگەمەنتەکی مارکسیمان بۆبکەن بە بەڵگەی ڕاستی ئەو هەڵوەستەیان .
هوڵەندا
٢٧/٧/٢٠١٧
تێبینی : بەنوسینی ئەم ووتارە سودم لە کتێبی دەوڵەت و شۆڕش لینین وەرگرتوە .وەرگێڕانی بەکوردی سالار ڕەشید
ئەوانەی ناوکەوانەکان قسەی لینینە

گەنجانی گۆڕان و کورسیەکەی عومەری سەید عەلی..! ... بەیان

ئیبراهیم

تەپێڕاندنی یەکەم تەجروبەی هەڵبژاردنی ڕێکخەری گشتی و ئەندامانی خانەی ڕاپەڕاندنی بزوتنەوەی گۆڕان وەها کەوتەوە کە هێڵێکی (گەنج خواز…)بزوتنەوەکەی دابەشی دووبەرە کردووە.

تیمی گەنجانی بزوتنەوەکە کە بەهەر هۆیەکبێت نەگەیشتنە خانەی راپەڕاندن لە ئیستادا بیانوونیگەرانیەکانیان سنوری لۆژیک و ئارامی تەپێڕاندووە. بەجۆرێک لەهەڵەیەکی حەیاتییەوە گلاون کە دوورنییە دەرچەو روناکی دەربازبوون نەدۆزنەوە. ناکرێت تین و تاوی گەنجان لەبەردەم وەها پرۆسەیەکدا بەچۆکدا بێ و جگەلە هێرش و بێ ئەرزشکردنی بزوتنەوەکە هیچ دەرچەو دەروازەو دیدێکی لۆژیکیان نەبێت بۆ مانەوەو بەردەوامی و کەبێکە هەم لەسەر ئاستی سیاسی و هەم لەسەر ئاستی ململانێی نەوە (گەنجە)کان.

ئایا گەنجانی گۆڕان پەراوێزخراون.؟

لەسەر ئاستی پلەو ئیمتیاز و فەراهەمکردنی دەرفەت بۆ گەنجان… لە ئاستەکانی (پەرلەمان و حکومەت و رێکخراوەیی) و لەلوتکەی هەرەمی ئۆرگانە حیزبی و حکومییەکاندا تا ئێستا زیاتر لە (٦٠٪)ی پێگەکانی بزوتنەوەی گۆڕان بە دەست گەنجانەوەن. ئایا وەها دەرەنجامێک کۆتایی بەشکۆی گەنج دەهێنێت لە بزوتنەوەکەدا.؟ کە بە بۆچونی من ئەمڕۆ بەشێک لەهەڵسوڕاوەکانی بزوتنەوەی گۆڕان کەوتنە هەڵەیەکی حەیاتی و ستراتیژییەوە. بەجۆرێک کە پارتە ڕکابەرەکانی گۆڕانیان پێو سەرڕێژکرد بە بیانو و کارتی میدیایی. لەگۆشەیەکی تەسکی شکستی خۆیانەوە گەمەیان بەچاوەڕوانیەکانی خەڵک و شکۆی بزوتنەوەی گۆڕان کرد.

گەنج و خانەی ڕاپەڕاندن.!

ئەندامانی خانەی ڕاپەڕاندن هەر کەس و هەرچی بن… لەسەرو جڤاتی نیشتمانییەوە نین، جڤات دەسەڵاتی هەیە هەر حەوت ئەندامەکەی خانەی راپەڕاندن بخاتە بەردەم (بانگێشت، لێپرسینەوە، لێ سەندنەوەی متمانە)ەوە. جڤات لە دەسەڵاتیا هەیە متمانە لەڕێکخەری گشتی بسەنێتەوە، گەنجە بەرهەڵستکارەکانی گۆڕان تا ئێستا ئەم هاوکێشەیە بە پێچەوانەوە تێگەیشتون.کە هاوکات زۆرینەی ئەندامانی جڤاتی نیشتمانی گەنجانن و دەبوو بە بەردەوامی ئەم تایبەتمەندییەی جڤات بە هەند وەربگرن.

کورسیەکەی عمری سەید عەلی.!
ڕێکخەری گشتی ئێستای بزوتنەوەی گۆڕان… ئەگەر لە تواناو بیری سیاسی و ستراتیژیدا لە ئاستی کاک نەوشیرواندا نەبێت، ئەوا لە ماندوبون و تێکۆشان و قوربانیدان و خۆڕاگری و دەست و دەم و داوێن پاکی و جورئەت و سادەییدا وێنەی دوەمی کاک نەوشیروانە.

تا ئێستا عمری سەید عەلی لەسەر کورسیەکی ئاسایی و لە تەنیشت درگای ژورەکەیدا دادەنیشێ و هەرگیز سەروی هیچ کام لەمیوانەکانی ناکەوێت. تا ئێستا ئەم پیاوە بە قەمەرەیەکی زۆر سادەو ئاسایی هاتوچۆ دەکات، وەک سەیارە پڕ شکۆکەی کاک نەوشیروان نە دەستەی پاسەوان و نەستافی نوسینگەی تایبەت و نە قسەکەرو درگاوان و نەهیچ کام لە ئامرازە تەقلیدیەکانی دەسەڵاتی هەیە.

بەبۆچونی من دەبێت گەنجانی گۆڕان پشت و پشتیوانی ئەم پیاوە بن، دەبێت گەنجانی گۆڕان بە ئومەدەوە لەو هانیشتمانیە بڕوانن کەلەسەر کورسیە پڕ شکۆکەی کاک نەوشیروان دانیشتوە.
لێرەوە ڕاگرتنی هاوسەنگی نەوە (گەنجە)ەکان دەست پێدەکات.

عومەری سەید عەلی جگەلەوەی یەکێکە لە ڕەمزەکانی خۆڕاگری زیندان.. یەک جار بوە خاوەنی فەڕکە بە موجازەفەیەکی خەیاڵی دەیان بریندارو بە دەست و قاچی شەلەشی گەیاندە کەنارەکانی ئارامی، بۆیە گەنجانی گۆڕان ناچارن دەرفەت بدەنە ئەندامانی خانەی راپەڕاندن و کاریان لەگەڵدا بکەن وەک چۆن جڤاتی نیشتمانی ئەو دەرفەتەی پێداون.

لەکۆتاییدا پێموایە گۆڕان بزوتنەوەی نەوە(گەنجە)ەکان نییەو چارەنوسیشی پەیوەست نییە بە ململانێی نێوان نەوەکان، بەڵکو ئەمە بزوتنەوەی خۆڕاگیری و بەردەوامی و هەڵوەستە لوتکەییەکانە، چارەنوسی ئەم بزوتنەوەیە سەرکەوتن و شکستی پەیوەستە بە جورئەت و ئاستەکانی پێداگری و ململانێ و مساوەمە نەکردن لە ماف و ئازادیەکانی هاونیشتمانیان… وەک چۆن ڕێکخەری گشتی و ستافی خانەی ڕاپەڕاندنیش مەحکومن بەهەڵگرتنی ئاکارە سیاسی و کۆمەڵایەتیە مەزنەکانی کاک نەوشیروان.

ریفراندۆم بەڵکو هۆکارێکە بۆ سەربەخۆیی، گەڕانەوەیە بۆ ئیرادەی

میللەت، بۆ ئەو قۆناغەی کورد زەرووڕەتێکی زۆر گونجاو و هاوتەریبە لەگەڵ هەموو ئەو ڕووداوو پێشهاتە خێرایانەی ناوچەکە و هەرێمی کوردستانی گرتووەتەوە. یەکێك لەو هێزە سەرەکی وکاریگەرانەی کە پێویستە سەرۆکایەتی هەر نەتەوەیەك پشتی پێببەستێت، هێزی گەلە.

ئەو ڕێگەیەی کە سەرۆك بارزانی پێدا ڕۆیشتووە و دەڕوات، دروستە وگوزارشت لە ئامانجی پیروزی نەتەوەیی و نیشتیمانیمان دەکات کە ئەویش هەنگاونانە بەرەو سەربەخویی کوردستان، ئەمڕۆکە هەموو تاکێکی کورد چاوەڕوانی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردییە لە باشووری کوردستان، بەڵام لێرەولەوێ، دەنگێکی نەشاز، لە ئاوازێکی دژ بە خواست و ویستی خەڵکی کوردستان، دژ بە سەربەخۆیی، دەخوێنێت، ئەگەر لە هەوڵە سیاسی و دیبلوماسییەکانی سەرۆك بارزانی ورد ببینەوە، گشت هەنگاوەکانی بەرەو ئەم ئاراستەیە نیشتیمانییە پیروزەن و لە هەوڵی بەردەوامدایە بۆ ڕزگارکردنی گەل و نیشتیمانەکەی لە ژێردەستی و کوێلایەتی، توانیویەتی بە سیاسەتی حەکیمانەی خوی لە سەر ئاستی هەرێمایەتی و نێودەوڵەتی سەرکەوتنی گەورە تومار بکات و دۆزی کورد بگەیەنێتە ئاستێکی وەها کە کومەڵگەی نێودەوڵەتی بە تایبەت وڵاتە زلهێزەکان پشتگیری داوای ڕەوای گەلەکەمان بکەن.

ڕیفراندۆم بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی، مافێکی ڕەوایە، ئازادیش وەردەگیرێت و بەکەس نابەخشرێت، لە پەیماننامە، یاسای مافی مرۆڤ، یاسا نێودەوڵەتی و نێوخۆییەکان دەقێکمان نەبینوە، تانە لە ئازادی گەلێك بدات، هەربۆیە کاتی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردی هاتووە، پێویستە بە شێوەیەکی ئاشتیانە لەگەڵ عێراقدا، سەربەخۆیی بەدەست بهێنین، ڕۆژەکانمان بەوەی ڕۆیشت و ئەوەی دێت هەر هەموویان مێژووین، کورد بۆ بەدەستهێنانی سەربەخۆیی دونیایەك قوربانی داوە، شەهیدی داوە، ئەنفالکراوە، زیندان و نارەحەتی بینیوە، خەباتی بۆ پچرانی کردووە، دەبێت خاڵێکیش هەبێت، لەدواجاردا پێی بگات، کە ئەویش سەربەخۆیی و ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردستانە، ئەمەیش دەبێتە وێستگەی حەسانەوەی یەکجارەکی بۆ هەموو تاکێکی کورد و کوردستانیان.

گەشتەکەی لانە بۆسەرمانگ..
فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

ئەم ئێوارەیە لانە زۆر دڵخۆشە"چونکە بەیانی ڕۆژی جیهانی منداڵانەوئەمیش لەگەڵ گروپێکی هونە ریداخۆی بۆنمایشێکی شانۆیی ئامادەکردووە"بەسەماوگۆرانی چووە ناوباخچەکەولەسەر ئەوکورسییەدانیشت کەماوەیەك پێش ئێستاباوکی لەسەری دانیشتبوو..چاوەکانی ب□یە ئاسمان چاوی بەمانگ کەوت کەلەتۆپێکی خڕی زەردباودەچوو,.

هێندە جوان بووحەزت دەکردچاولەسەری نەتروکێنی""لانە لەچاوەکانی مانگدازۆرشتی جوانی بینی"هاوڕێکانی"
میزەڵانی ڕەنگاوڕەنگ"یارییەکانی شاری یاری"کەتابلۆیەکی وەهایان لەبەرچاویدا دروستکردبوو دەتووت ڕۆژی فیستیفاڵەکەیە..پاش ماوەیەك لانە هەستیکرد لەگەڵ تیمێکی کەشتیوانی ئاسمانیدا گەشت دەکەن بۆسەرمانگ.

لانە بەرگێکی تایبەت بەوگەشتەوکەمامەی هەوایی بەستبوو"لانە زۆردڵی خۆشبوو وایدە زانی بۆفیستیفاڵەکە دەچێت.
کاتێك گەیشتنە سەرمانگ"یەکێك لەکەشتیوانەکان هاتەلای "ووتی:کچم لانە دابەزە واگەیشتینە سەرمانگ!!لانە بەهۆی ئەوکڵاوە گەورەیەی کەلەسەریدابووهەتائەوکاتە نەیزانی ئەوکەشتیوانە باوکێتی..پاش ئەوەی بەدەوری خۆیدا ڕووانی جگە لە خۆڵ وووردەبەرد هیچی تری نەبینی بۆیە ووتی:باوکە ئەی کوان هاوڕێکانم؟؟کوان میزەڵانە ڕەنگاوڕەنگەکان؟؟ئەی ئێرە شاری یاری لێ نییە؟؟.باوکی پێکەنی و ووتی:کچم ئەوشتانە لێرە نین"چونکە ئێرە نە ئاوی لێیە"نە هەوا "ئێرە ژیانی تێدانییە"هیچ کەسێك ناتوانێت بەئاسانی بێتە ئێرە"ئەوە تائێمە بەرگی تایبەتمان لەبەردایە تەنانەت بەهۆی ئەوئۆکسجینەوە هەناسە دەدەین کەلەسەرزەوییەوە هێناومانە""لانە زۆرحەزی دەکرد زانیاری زیاتردەربارەی مانگ وەربگرێت"بەڵام هۆشیی هەرلای فیستیفاڵەکە بوو""".لانە ووتی:بابە گیان ئێستا هاوڕێکانم چاوەڕێم دەکەن"ئەی ئەونمایشەی ئامادەم کردووە بۆیەکی شەش ؟!ئۆف خوایە گیان من چووزانم لەسەرمانگ یادی ڕۆژی منداڵان ناکرێتەوە!!هەرکوردستان خۆشە"ئاووهەواو شاری یاری لێیە..بابگەڕێینەوە بۆ کوردستان.."باوکی ووتی :لانە گیان"ئاڵای کوردستانم هێناوە ئێستا لێرەدا دەیچەقێنم ئینجا سواری کەشتییەکە

دەبین ودەگەڕێینەوەبۆسەر زەوی""لەوکاتەدا کەبەرەو کەشتییەکە دەڕۆیشتن"لانە لەخەو ڕاچڵەکی و ڕووانی باوکی لەژوورسەریەوە وەستاوە"بەزەردەخەنەوە بەلانەی ووت:کچم بڕۆ لەجێگەکەی خۆتدا بخەوە با بۆفیستیفاڵەکەی بەیانی بەتواناو وزەیەکی باشەوە نمایشەکەت پێشکەش بکەیت.

نوشتی میدیای ئەدەبی … رێژوان نووری

گومانی تێدا نییە چەند فاكتەرێك هەن، دەبنە هۆی بەرەو پێشچوونی رەوتی ئەدەبیات و هونەر لە هەر كۆمەڵگایەكدا، لەوانە بزاوتی میدیا جۆراوجۆرەكانە، لەنێوان ئەو میدیایانەشدا؛ میدیای ئەدەبی خوێندراوەیە.
لە كوردستانی باشوور لەگەڵ هەڵكردنی قەیرانی ئابووریدا زۆر بەی گۆڤارو رۆژنامەو تەنانەت پەڕتوكە چاپكراوە ئەدەبیەكانیش داخران، یان ڕێژەیان زۆر كەم بووەوە، ئەو كەمەش پاداشتی ڕێزلێنانی تواناو بەهرەكانی نووسیاریان نەهێشت و بڕییان، بە بیانووی قەیران؛ هەرچەندە نووسەر هەر ئەو پیشەیە بزانێت و بۆ نموونە دارتاشی و جۆڵایی و ئاسنگەریی نەزانێت، بەڵام بەرهەمەكەی بێ بەهایە لەم ڕووەوە.
ئەمە با لە لایەك بووەستێ، ئەوەی زیاتر جێی خەمگینی و كارەساتە ئەوەیە، ئەو بڵاوكراوانەش كە هەن نەك لە ئاستی پێویستدا نین و تینوویەتی خوێنەرانی ئەدەبی ناشكێنن، بەڵكو كەسانێكی ئاست لاواز بەڕێوەی دەبەن و رەنگە هەر خۆیان بە نووسیار ببینن، یان جۆرێك پەراوێزخستنی میزاجی خوێنەرانی ئەدەبی و هونەری بێت، كە خۆیان لەقەرەی بابەتە گرنگ و هەمەلایەن و ئەكادیمیەكان نادەن، یان تەنیا هەر بۆ خۆیانی دەردەكەن و خۆیان تیایدا دەنووسن، بۆ نموونە وەك لە ژمارە (١٠٠٣) ی دووتوێی پاشكۆی ئەدەب و هونەردا دەبیندرێت لە كۆی چوار بابەت سیانیان هی خۆیانە، كە دووانیان تەرجەمەی فارسییە!
لێرەدا چەند پرسیارێك رووبەروومان دەبێتەوە؛ لەوانە ئایا چیدی نووسەران و هونەرمەندان بایكۆتی ئەو بڵاوكراوانەیان كردووەو

هیچیان بۆ نانووسن؟ واتا لە بێ بەرھەمیدا بێت؟ یان تەسکی بازنەی بڵاوکردنەوەی دەرەوەی خۆیان وادەکات کەسانێکی کەم بەشداری تێدا بکەن؟ باوەڕ ناکەم ئەوەی یەکەمیان بێت؛ چونکە جارێکیان زۆر پێم سەیر بوو و تێبینی ئەوەم کرد کە چەند ساڵێك دوای وەفاتی چیرۆکنووس (سەلام مەنمی) کورتە چیرۆکێکی ئەویان بڵاوکردبووەوە، نازانم هی چەند لە پێشتر بووە چیرۆکنووس بۆی ناردوون!

نەبوونی تێگەشتنی مەوسوعی بۆ ئەدەب و هوشیاریی میدیایی و ئەکادیمیبوون لە بیینی بابەتی باش و داهێنەرانەو هەڵسەنگاندندا، وا دەکات ئەو بڵاوکراوانە بمرێنێت و خوێنەرانیان روو لەکەمی بێت، لە لایەکی تریش داخستنی دەرگا دەبێت بە رووی بڵاوکردنەوەی بابەتی جدی و جوڵێنەرداو لە ئاکامیشدا داخستنی دەرچە دەبێت و هێشتنەوە بێت لە ناو بازنەی خولانەوە بە دەوری شتە سادەو دووبارەو سواوەکاندا.
بە دیقەتدان لە بڵاوکراوە پێشکەوتووە جیهانییەکان دەبینین دەستەی نووسەرانی تایبەتمەندیان هەیە بۆ هەر ژانر□□ك، ئەو پێوەرە ئەکادیمیەیە بڕیاری بڵاوکردنەوەی بابەتەکان دەدات نەك میزاجی تاکەکەسیی.
پەراوێزخستنی بابەتی باش وەك نموونەی ئەو مامۆستایە وایە قوتابییەکی زیرەك ئیکمال بکات و قوتابییەکی تەمەڵیش دەربچێنێت، کە ئەمە زۆر حاڵەتێکی ئاساییە گەر شەفافییەت و فاکتەری ویژدان پێودانگ نەبێت و ئیدی خوێنەر هەست بە بێزاری موتابەعەکرنی ئەو جۆرە بڵاوکراوانە دەکات.

درۆینە تەبلیغات … ئەرسەلان مەحمود

ئەندێشەو خەیاڵ، زیندانی ناکرێن، بەڵام دەکوژرێن، ئەحزابی کوردی بکوژە هەرە گەورەو کاریگ□ر□ک□ی ئەندێشەو خەیاڵە لەکوردەواریدا، ئەمە هەم لەسەر ئاستەکانی تاك، هەم لەکۆشدا هەر ڕاستە.

مەجاز جوانە، بەڵام لەئەدەبدا، چونکە دەگمەن بەماناو بەرجەستە

دەبێت لەواقيعدا، يەكێك لەهۆكارە هەرە ديارەكانى سەركەوتنى ف□□نس□ي□كان ل□ش□□ش□ك□يان□دا، واقيعبينييان بوو لەدروشمەكانياندا، كورد لەژێر دروشمى" دارى ئازادى بەخوين ئاونەدرێ، بەرناگرێت " وەك شيعارات و تێكستێكى مەجازى، شكستيهێنا، دروشمێك بوو پتر هەڵخڕێنەر، سەدان هەزارى لەتێكۆشەرەكانى گەيان□د□ كاروانى شەهيدان، كەچى ئەو دارەى بەئەژمار بەخۆێن ئاودرا، نەك بەرەكەى، سێبەرەكەيشى لەژيانى خەڵكيدا ديار نەما! لەڕاستيدا، هەر دارێك بەخوێن ئاودرا، وشك دەبێت لەواقيعدا، وەها دارێك بەرو سێبەرى لەكوێ بێت! لەبەر ئەوە، ئەم وشكە دارە تاڵە، دارى ئازادى و ديمۆكراسي□ت نيە دەبێت بەخۆێن ئاو بدرێت، بەڵكە لانيكەم ئەوە دار زەقنەبووتێكە لەو گۆڕەى !!

شتگەلێك هەن، هەرگيز نا بێ بەزۆر بسەپێندرێن، چونكە دواجار لەواقيعدا ناسەپێندرێن، بەنمونە: هەر يەك لە" تێگەيشتن & هاوڕێيەتى". ئەم فزوڵيەت و گشتاندنە هزريەى لەكوردەوارى و، لەناو حزب و، لەنێوان ئەحزابى كورديدا، سەبارەت بەوەتەنيەت و ديمۆكراسي□ت و هەماهەنگ كارييەوە پێڕۆ دەكرێت، هەزار بەهەزار پێچەوانە بەوەها بەهاو با بەتيبوونێكە هەم لەفۆڕم و هەم لەناوەرۆكدا، هەمووان لەگەڵ كوردا يەتيدان، بەڵام بەشەرتى چەقۆ، هەمووان لەگەڵ ديمۆكراسيەتدان، بەڵام بەبێ بوونى جياوازى، وەك ئەوەى جياوازى بەپرەنسپ كەوتبێتە دەرەوەى فەلسەفەو هزرى ديمۆكراسيەت!!

لەوەيش بەولاوە، هەبوونى جياوازى بەهەردو بارەكەدا، وەك خيانەت و لاڕێكارى ئەژمار دەكرێت لەسەر يەكترى، هەمووان باس ل□ه□قا□بەندى و، بەيەكەوە هەڵكردن و كاركردن دەكەن، بەڵام لەدەرەوەى هاوتەريبى و هاوسەنگى وەك مۆڕاڵ، هاوڕێ دەبين بەڵام برا گەورا يەتى هەر هيمنە، نەتەوەگەر دەبين، بەڵام بەقيادەى من، ديمۆكراسى دەبين، بەڵام بەبێ هەبوونى جياوازى!!

چەكە كورد كوژە هەرە كاريگەرەكە بەدرێژايى مێژو، لەڕاستيدا ئەو منە منەيە لەتێگەيشتن و لەهاوڕێيەتيدا، ئاخر تۆ گەر هەر دەتەوێ براگەورە بيت، هەر دەتەوێ خ□ت ڕابەرو مێشكە مەجازى و ميزاجييەكەى ديموكراسيەت بيت، ه□□ب□ژاردن و ريفراندۆم و تەبليغاتى هەماهەنگارى و دۆرينەت لەچييە؟ مەسەلەن دەتەوێ كێ بخەڵەتێنيت؟! يان دەخوازى وەك ئەوەى بەرنامەى بەرنامە لەزۆرينەى بەرنامەكانيدا حيوارەك هەبوو كاتيخۆى دەيگوت" حەى حەى! مستەر هەر

خۆی کێشەکان دروست دەکاو، هەر خۆیشی حەلیان دەکا" بکەی!!

پەروەردەکردنی منداڵانی داهێنەر... ڕەزا شوان

بێگومان شارستانییەتەکانی مرۆڤایەتی، هەموو ئەو شتە سەیر و سەمەرانەش، کە لە ئەمڕۆدا هەن و مرۆڤ لە بەریاندا حەساوەتەوە، هەموویان بەری زادەی بیر و هۆش و کۆشش و کۆڵنەدان و تاقیکردنەوە و کاری بەرجەستەکردنی داهێنەرانن.. ساڵ لە دوای ساڵیش لە سایەی بیرکردنەوە و کۆششی داهێنەراندا، شتی تازەتر و سەیر و سەمەرەتر دێنە ئاراوە، چونکە مرۆڤ هەمیشە نوێخواز و پێشکەوتووخوازە، حەز بە سڕبوون و سواوبوون و بە ژیانێکی چەقبەستوو ناکات.

پەروەردەکردن و پێگەیاندنی منداڵانی داهێنەر، لەوەدایە کە چۆن بتوانین زەمینەیەکی لەباری ئەوەتۆیان بۆ بڕەخسێنین، تا گەشە بە توانا و خەیاڵ و بە بیرۆکەکانیان بکەن. راستە کە داهێنان بەری زیرەکی و ژیرییە، بەڵام لێکۆڵینەوەکان ئەوەیان سەلماندووە، مەرج نییە کە منداڵانی داهێنەر، پلەیەکی زۆر بەرز و باڵای زیرەکیان هەبێت. لەوانەیە کە منداڵی داهێنەر پلەی زیرەکی ناوەندی بێت. ئەمەو داهێنان بە تەنها بواری زانیاری ناگرێتەوە، منداڵەکانیشتان بەم چەمکە پەروەردە مەکەن، کە دەبێـــت لە بواری زانیاریـــدا، سەرکەوتوو و هەڵکەوتوو و باڵادەستبن، ئەگینا نابن بە داهێنەر. ئەمە بەچـوون و تێگەیشتنێکـی هەڵەیە، چـونکە داهێنـان هەمـوو بوارەکانی ژیانی مـرۆڤ دەگـرێتەوە: بـواری زانیـاری، وێژەیـی، ڕۆشنبیری، هونەری، وەرزشی، تەکنەلۆژی،...تاد.

پێگەیاندنی منداڵانی داهێنەریش، کارێکی هێندە گران و ئەستەم نییە، کە تووشی دامان و ڕامانمان بکەن، پەیوەستی بە تێگەیشتن و هەوڵی زۆر و بەردەوابوون هەیە. پەیوەستی بە هاندان و دەستخۆشی و پشتگیریکردن و یارمەتیدان و دابینکردنی زەمینە هەیە.
هەموو دایکان و باوکان، هیوای ئەوە دەخوازن، کە منداڵەکانیان جیـاواز و داهێنەربـن. بەڵـام تەنیـا بە حەز و هیواخـوازی ئەم

خواستەیان نایاتەدی. دەبێ ئەوەش بزانن، کە هەر منداڵێک ئاستێکی بڕکراوی زیرەکی و توانای بیرکردنەوە و خەیاڵکردنی هەیە، بە زۆر و بە فشار ناتوانن بیانکەن بە داهێنەر.

هەندێ پێیان وایە کە (لە سەدا هەشتا)ی زیرەکی بۆماوەیە (لە سەدا بیست)ی زیرەکی لە ڕێی فێربوون و وەرگرتنەوە گەشەدەکات و پێشدەکەوێت. بەڵام زانایانی پەروەردە و دەروونناسی، پێیان وایە کە پەروەردەی دروست و راههێنانی بەرنامەیی و دابینکردنی پێداویستییەکان و هۆکارەکانی گەشەکردنی بەهرە و تواناکانی داهێنانی منداڵان، لە ڕێی بیرکردکردنەوە و خەیاڵی زانستی و بیرۆکەی نوێ و تاقیکردنەوەدا، داهێنان بەرجەستە دەبێت.. بە کورتیش کەس لە سکی دایکییەوە داهێنەر نەبووە.
ئایا دەتوانین ئەو توانا و خەونانەی کە منداڵان هەیانە، گەشەیان پێبدەین؟ ئایا دەتوانین منداڵەکانمان بەسەر پەیژەی شارەزایی و بەهرەکانیاندا، بەرەو قۆناغی داهێنان سەریان بخەین؟ لە وەڵامدا، دەڵێین ئەگەر پشوودرێژبین لە گەڵیاندا، بەری ئازادیان لێنەگرین، هاندەر و یارمەتیدەر و پشتیوانیان بین، ئەوەی لە منداڵەکانمان دەخوازین، دێنەدی.

چەند پێناسەیەک بۆ چەمکی داهێنان:

داهێنان کردارێکە، کە داهێنەر ه□و□□ی ئ□و□ د□دات، ل□ ر□□ی گوزارشتکردن لە خەیاڵ و بیرۆکەکانییەوە، خۆی بسەلمێنێت، بۆ ئەوەی شتێکی بەرهەم بهه□نێت، کە بەلای خۆی و بە لای کۆمەڵەوە تازەیە.
داهێنان دەرئەنجامێکی داهێنانەی دژەباوە، وەکو: هۆنراوەیەکی تازە، تابلۆیەکی هونەریی تازە، یا تیۆرێکی زانیاری تازە،…تاد.

منداڵی داهێنەر، ئەو منداڵەیە کە جیاوازە و توانایەکی هۆشی باڵای هەیە، لە ئاستێکی زیرەکی و تێگەیشتووی ئەوتۆشدایە، کە لە ئاستی دیایکراوی ئاسایی باڵاترە. لە یەکێک لە بورەکانیشدا، لەگەڵ منداڵە هاوتەمەنەکانیدا، جیاوازای هەیە، ئایا لە بواری زانیاری ، و□ز□یی، رۆشنبیری، هونەری، وەرزشی، یا لە هەر بوارێکی تردا بێت.
منداڵی داهێنەر، منداڵێکە حەز بە خۆبردنە پێشەوە و خۆدەرخستن و خۆهەڵقورتاندن و خۆسەلماندن دەکات، دەیەوێت شت بزانێت، منداڵێکی پرسیارکەرە، دەپرسێت و وەڵامی دروستی پرسیارەکانی دەوێت. بە کورتی منداڵی داهێنەر، هۆشی پڕە لە خەیاڵ و بیرۆکە و پرسیار، پڕە لە خەون، دەیەوێت بە پراکتیکی تاقیان بکاتە و بەرجەستەیان بکات.

(تۆماس ئەدیسۆن) کەڵەزانای داهێنەر، داهێنەری وزەی کارەبا و گڵۆپ و زیاتر لە هەزار داهێنانی تر. کاتێ کە منداڵ بوو، زۆر پرسیاری دەکرد، هیچ کەسێکی بدیبایە پرسیارێکی لێدەکرد.. وای لێهات خەڵکییەکە لە پرسیارەکانی بێزاربوون. بە (نازانین) وەڵامیان دەدایەوە.. دیسان ئەدیسۆن لێیانی دەپرسی: ئەی بۆ نازانن؟ ئەم منداڵە زۆر پرسە، بوو بەو زانا داهێنەرە مەزنە، کە تا هەتایە مرۆڤایەتی قەرزاری ئەوەن.

خەسڵەتەکانی منداڵی داهێنەر:

١ـ منداڵێکی خۆهەڵقورتێنە: منداڵی داهێنەر، خەیاڵ فراون و کراوەیە، بیر لە هەموو شتێک دەکاتەوە. هەمیشە دەیەوێت خۆی بەرێتە پێشەوە، دەرکەوێت و بوونی هەبێت. ئەوەی نایزانێت دەیەوێت بیزانێت، پەیوەندی بە ئەمەوە هەبێت یا نەبێت، دەیەوێت بە شتەکانی دەوروبەری ئاشنابێت و زانیاریی نوێی دەستبکەوێت. شتەکان و بابەتەکانی یاریکردنەکانی تاقی دەکاتەوە وەکو: بووکەڵە، ئۆتۆمبیل، فڕۆکە، بابەتی پارچەداری تر، پارچەکانیان لێک هەڵدەوەشێنێتەوە، هەوڵیش دەدات، کە دووبارە پێکەوەیان بنێت.
هەندێ لە دایکان و باوکان، لەم چەشنە ڕەفتارانەی منداڵەکانیان نیگەران و پەست دەبن. لەوانەیە وەکو سزادانێک بابەتەکانی یارییەکانیان لەبەردەست لابدەن و هەڵیان بگرن. بەڵام مەبەستی منداڵان لە هەڵوەشاندنەوەی ئەو بابەتانە، ئەوەیە کە بزانن چۆن پێکەوە نراون و چۆن دووبارە وەکو خۆیانی لێبکەنەوە. پێویستە دایکان و باوکان، لەو جۆرە بابەتانەیان بۆ بکڕن، کە منداڵانی تا تەمەن پێنج ساڵان واتە (منداڵانی قۆناغی باخچەی منداڵان) بتوانن هەڵیان بوەشێننەوە و دووبارە پێکەوەیان بنێنەوە، وەکو: میکانۆی ڕەنگاوڕەنگ، بووکەڵەی باغە، موورووی دەنک گەورەی ڕستەکراو،...تاد.
٢ـ منداڵێکی نەرمڕەوە: منداڵی داهێنەر، هەڵەشە و شپرزە و خۆشباوەڕ و خێرا بڕیار نییە، نەرم و لەسەرخۆیە لە چارەسەرکردنی کێشەکانی. مەبەستیشمان لە نەرمڕەوی، بیرچەقبەستوو نییە، بیرۆکەیەکی دیاریکراو و شێوازێکی ڕۆتینی دەقگرتووی نییە، ئەو سەربەست و ڕەهایە، بە دوای هەڵبژاردە و چارەسەری تریشدا دەگەڕێت.
٣ـ زمان پاراوە: منداڵی داهێنەر، بە زوویی زمانی گەشەدەکات، زوو فێری وشە و ڕستە و قسەکردن و گوزارشتکردن دەبێت، دەستکەوتی زمانی، لە سامانی زمانی هاوەڵە هاوتەمەنەکانی زیاترە.
٤ـ بڕوابەخۆیە: منداڵە داهێنەر، شانازی بە کەسێتی خۆیەوە دەکات، بڕوا و متمانەی بە هێز و بە تواناکانی خۆی هەیە. هەردەمیش

:گەشبینە، رووخۆشە، لەو بەخەندەیە، خەیاڵگرە، کەڵەندەرە، قسەخۆشە، پەرتووک و گۆڤاریش دەخوێنێتەوە.

٥ــ زۆر دەپرسێت: یەکێک لە سیما گرنگەکانی منداڵی داهێنەر (زۆرپرسە) دەپرسێت و هەموو هەستەوەرییەکانیشی بەکاردەهێنێت، رۆژی بە دەیان جار دەپرسێت: بۆ؟ چۆن؟ بۆچی؟ بۆ ئەوەی، ئەوەی نایزانێت دەیەوێت بیزانێت، یا شتی زیاتری لەسەر بزانێت.

نابێت دایکان و باوکان و مامۆستاکان، وەڵامی دروستی پرسیارەکانیان نەدەنەوە، یا بەڕێیان بکەن و وەڵامێکی هەڵە و سەقەت و نادروستیان بدەنەوە. ئەگینا زۆر لەسەر منداڵان و لەسەر ئەو کەسانەش دەکەوێت، کە بە هەڵە وەڵامیان داونەتەوە. ڕەنگە منداڵان پرسیاری سەیر و نابەجێش بکەن، هەر دەبێت بە دروستی و گونجاوی وەڵامیان بدەنەوە. زۆر پرسیارکردنی منداڵان، لایەنێکی ئەرێنییە و نیشانەی زیرەکی و ژیرییە. زۆر لە دایکان و باوکانی نابەڵەد، بە منداڵەکانیان دەڵێن: دەمتان داخەن، ئێوە منداڵەن و خۆتان لە هەموو قسە و باسێکدا هەڵمەقورتێنن. بۆیە:
(یەنامات) دەڵێ:"تا تەمەنی سیانزە ساڵیم، وامدەزانی کە ناوم ــ دەمت داخە ــ یە"
(سوکرات) لە فێرکردنی قوتابییەکانیدا، زۆر پشتی بەم ڕێبازە دەبەستی، واتا شێوازی پرسیارکردن وەڵامدانەوە. تا ئەو رادەیەی کە هەندێ لە پەروەردەکاران و وانەبێژان بە (ڕێبازی سوکراتی) لە فێرکردندا ناوی دەبەن.
٦ــ حەزی سەرکردەیی هەیە: منداڵی داهێنەر، حەزدەکات ببێت، بە سەرکردە، بە پێشڕەو، بە سەردەستە، بە رابەری گرووپی منداڵان. ببێت بەخاوەنی بڕیار. حەزیش دەکات هەمیشە یەکەم بێت. لە نێو گرووپ و کۆمەڵی منداڵاندا، ئامادەبوونی هەبێت. تواناکانی خۆی دەربخات، ڕۆڵی هەبێت، را و بۆچوونەکانی بەهەند بزانن.

٧ــ خەیاڵفراوان و بیرتیژە: منداڵی داهێنەر،خاوەنی خەیاڵێکی فراوان و بیرێکی تیژە.
٨ــ چاونەترس و ئازایە: منداڵی داهێنەر، منداڵێکی سەرکێش و چاونەترسە، بە بڕواوە کار و تاقیکردنەوەکانی ئەنجام دەدات. هەڵە و شکستییەکانی کۆڵیپێنادەن. بەرپرسێتی دەرئەنجامی کارەکانی هەڵدەگرێت. خاوەن ئیرادەیەکی بەهێزە و دان بە ئەستەمدا نانێت.
٩ــ حەز بە سەربەخۆیی دەکات: منداڵی داهێنەر، حەز بەوە ناکات کە فشار بخەنە سەری و سنووورداری بکەن، حەزیش ناکات کەسانی تر، دەست لە کارەکانی و لە بڕیارەکانی وەربدەن. نایەوێت پشت بە کەسانی

تریش ببەستێت. دەیەوێت پشت بە تواناکانی خۆی ببەستێت. بە ئەوپەڕی ئازادی و سەربەخۆییشەوە بڕیار بدات و رەفتار بکات.

١٠ـــ خێرا لێکدەرەوەیە: منداڵەی داهێنەر، بە خێرایی و بە وردی تێبینی شتەکان دەکات و لێکیان دەداتەوە و هەڵیاندەسەنگێنێت. گەر رووبەڕووی کێشەیەکیش بێت، بە خێرایی لێکیدەداتەوە و بە خێراییش چارەسەرێک بۆ خۆی دەدۆزێتەوە.

چەند هەنگاوێک بۆ بە داهێنەرکردنی منداڵان:

١ـــ دۆزینەوەی بەهـــرە و توانـــا و، لایەنە جیاوازەکـــانی کەســـێتی منداڵەکانتان.

٢ـــ نـــاوبردن و پۆلێنکردنـــی، هەمـــوو ئەو شتـــانەی لە بەرچـــاوی منداڵەکانتانن. ناو زانین و بۆچی بەکارهێنانی ئەوشتانە، گرنگن لە کرداری داهێناندا.

٣ـ سەیرکردنی کەناڵەکان تەلەفزیۆنییەکانی پەروەردەیی و فێرکردن و خۆشیبەخشەکان، بە شێوەیەکی لەبار، کە هەست بە بێزاری وەرستبوون نەکەن.

٤ـ بابەتی یاریکردنی تازەیان بۆ دابین بکەن. ئەو بابەتانەشیان بۆ دابین بکەن کە گەشە بە زیرەکییان دەکەن. یا بە راهێنانی هۆشی منداڵان لەسەر بیرکردنەوە، مەتەڵیان لێبپرسن. بە سەدان مەتەڵی کوردەواریمان هەن. بۆ نموونە، ئەمە چییە و چی پێدەڵێن: "سەوزە وەک خەیار، بەرزە وەک چنار، مزرە وەک هەنار، لە دەوە دەیهێنن بۆ شار؟"

٥ـ منداڵەکانتان لەسەر هەمیشە کۆششکردن و ئارامی و دانبەخۆگرتن رایان بهێنن.

٦ـ منداڵەکانتان رابهێنن کە بەبێ ترس، رەخنەبگرن و را و بۆچوون و تێبینییەکانیان دەربڕن. هەوڵی راستکردنەوەی هەڵەکانیش بدەن.

٧ـ رێز لە ئازادی و سەربەخۆیی و لە تایبەتمەندییەکانیان و لە را و لە بۆچوونەکانی منداڵەکانتان بگرن. وەکو: کاتی نووستنیان، هەڵبژاردنی رەنگەکانی جلوبەرگەکانیان.

٨ـ گەر بلوێت، شوێنێکی دیاریکراو، بۆ چالاکییەکانی منداڵەکانتان تەرخان بکەن.

٩ـــ مەرج و سانســـۆر و ســـەپاندن، مەخەنە ســـەر یارییەکـــانی منداڵەکانتان، با بە کامی دڵیان، حەزیان لە چ یارییەکە ئەوە یارییە بکەن. تەنها یاری زیانبەخش نەبن.

١٠ـــ ئەوەش مەخەنە دڵیانەوە کە ئێـوە لێیـان دەتـرس کە تـووشی ئازاربن، چونکە ئەم نیگەرانییەی ئێوە، ئازادییان زنجیر دەکات، ناهێڵن بە هەوەسی خۆیان یاری بکەن. نموونەیەکتان بۆ دەهێنمەوە:

لە ساڵی (٢٠٠٣) دا، لە شاری (بێرگن) لە (نەرویج) لە باخچەیەکی منداڵان دا، پراکسیسم دەکرد. کچێکی منداڵی خرپن، بە دارێکی بەرزدا هەڵگژا و ویستی بچێتە سەر دارەکە، منیش هاوارم لێکرد، سەرنەکەوی، دابـەزە. بەڕێو□ بەری باخچەکەش چاوی لێبوو، بە منی وت:"مەیترسێنە، با سەربکەوێت، پێشتر بە دارێکی نزمدا سەرکەوت. ئەو دەیەوێت لە بەردەم هاوڕێکانیدا، هێز و توانا و ئازایی خۆێ دەربخات. دەشێوێت لەسەر دارەکەوە، دیمەن و رووبەرێکی زیاتر ببینێت"

١١ــ لە منداڵەکانتان بگەڕێن، با فێری یاریی شەترەنج و تاوڵە بن، یا یاری (وشەسازی) دروستکردنی چەند وشەیەک لە چەند پیتێک یا پڕکردنەوەی خانە بەتاڵەکان بە پێت، بۆ دۆزینەوەی وشەی داواکراو. ئەمانە و چەندین یاریی هاوشێوەی تر هەن. ئەم جۆرە یارییانە مێشکی منداڵان چالاک دەەکەن.

١٢ــ لە منداڵەکانتان بگەڕێن، با بە هەوەسی خۆیان وێنەکانیان بکێشن. منداڵان لە رێی وێنەکانیانەوە، گوزارشت لە ناخی دڵ و دەروونیان دەکەن، لە راز و نیاز و هیوا و لە خەون و خواستەکانیان دەکەن.

١٣ــ دەتوانن هەندێ چیرۆکیان بۆ بگێڕنەوە یا بخوێننەوە. ئێمەی کورد گەنجینەیەکی دەوڵەمەندی چیرۆکی فۆلکلۆری و چیرۆکی بەرئاگردانمان هەیە. ئەمەو چیرۆکەکانی ئیزۆپ، لاف□نتین، هانس کریستیان ئەندەرسن، برایانی گریم، لیۆن تۆڵستۆی، ئەسترید لیندگرین، کلیلە و دیمنە ی عەبدوڵڵا بن موقەفەع،...تاد. چیرۆکەکانی ئەم نووسەرانە لەبارن بۆ منداڵان، لە(٣ــ١٢) ساڵان. کۆمەڵێک چیرۆکنووسی هاوچەرخی کوردیشمان، چیرۆکەکانیان بۆ منداڵان لە ئاستێکی جیهانیدان، لەوانەش چیرۆکنووسانی منداڵان: فەرەیدوون عەلی ئەمین، لەتیف هەڵمەت، محەمەد فەریق حەسەن، جەلال مەحموود، تاهیر ساڵح سەعید، عومەر عەبدولرەحیم، جەزا عەلی ئەمین، سەلام مەنمی، عەلی ح□م□□شید بەرزنجی، سەلاح نیساری، فەوزیە مەنمی،...تاد.

١٤ــ گەشتی رۆشنبیری و زانیاری بۆ منداڵەکانتان رێکبخەن وەک: سەردانی مۆزەخانە، گەلەری وێنە، شوێنە رۆشنبیرییەکان، کتێبخانەی گشتی، کەناڵە تەلەفزیۆنییەکان، چاپخانەکان، کارگەکان، ئەو شوێنانەش ک□ گ□فارەکانی منداڵانیان لێ ئامادە دەکرێن.

١٥ــ خێزانان بە گشتی و دایکان بە تایبەتی، رۆڵێکی گرنگیان هەیە لە پەروەردەکردن و پێگەیاندنی منداڵانی نوێخواز و داهێنەر و پێشکەوتووخواز. هەر بۆ نموونە، دووبارە (تۆماس ئەدیسۆن)

دەڵێ:"ئەوە دایکم بوو کە دروستی کردم" بۆیە هەمیشە خۆی بە قەرزاری دایکی دەزانی.

١٦ـ هاندان و ستایش و ئافەرین و دەستخۆشی لە منداڵان، لە کاتی ئەنجامدانی کارێکی داهێنەرانە، کارتێکردنێکی ئەرینییان لەسەر منداڵان و درێژەدان بە داهێنانەکانیان هەیە.
١٧ـ لە ئەمڕۆدا، ئینتەرنێت و ئایپاد، ڕۆڵێکی گرنگیان لە گەشەکردنی هۆش و خەیاڵی منداڵاندا هەیە، بەڵام پێویستە کۆنترۆڵبکرێن و بەرەو لایەنە ئەرێنییەکان ئاراستە بکرێن.

لە کۆتاییدا دەمەوێت ئەوە بڵێم، کە منداڵانی بەهرەمەند و زیرەک و داهێنەری کوردمان زۆرن. بەڵام بە داخەوە، کە وەکو پێویست، نە پێداویستییەکانی گەشەکردن و پێشکەوتن و داهێنانیان بۆ دابین دەکەن، وەکو پێویستیش نە پشتیان دەگرن و نە هانیان دەدەن.

نەرویج: (٢٢ی/٧/٢٠١٧)